

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ประจำปีงบประมาณ 2557

การศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ กรณีศึกษา ตำบลสระสี่มุม
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศวัฒนธรรม

**A Study of livelihood and culture of Thai Song Dam A Case Study:
Sasimum Sub-District Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom
Province for Eco-cultural Historical Tourism.**

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

All rights reserved

มกราคม 2558

รหัสโครงการ 2557A16962001

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2557

การศึกษาวถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ กรณีศึกษา ตำบลสระสี่มุม
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศวัฒนธรรม

A Study of livelihood and culture of Thai Song Dam A Case Study:
Sasimum Sub-District Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom
Province for Eco-cultural Historical Tourism.

พรพิมล ตักดา และคณะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยใน
อุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จ ความอนุเคราะห์และ
น้ำใจจากหน่วยงานและบุคคลหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้
ขอขอบคุณสำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัย
แห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ได้ให้การสนับสนุนการวิจัย
ขอขอบพระคุณ ศ.ดร.วิสุทธิ ไข่มไ้ม้ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะ
ในการดำเนินโครงการจนกระทั่งลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และ
การออกแบบ และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ที่มี
ส่วนในการช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตลอดโครงการ

คณะผู้วิจัย

มกราคม 2558

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ 2557A16962001

ชื่อโครงการ การศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ กรณีศึกษา ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอ
กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

ผู้วิจัย นางสาวพรพิมล ศักดา¹ นายพลิชฐ์ นิติวรคุณาพันธ์¹
และนางสาววรารัตน์ วัฒนชโนบล²

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาและสำรวจวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. เพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน 3. เพื่อประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง, แบบบันทึกข้อมูล, สื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว, แบบประเมินการออกแบบ ผลการวิจัย พบว่า

1. บริบทวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม โดยมีเนื้อหาประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมา, วิถีชีวิต, ลักษณะบ้านอยู่อาศัย, อาหารพื้นบ้าน, ความเชื่อ, วัฒนธรรมเรื่องการใช้อักษรและภาษา, ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและใกล้เคียง

2. การออกแบบคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม ผลการศึกษา พบว่าขนาดของคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่มที่เหมาะสมคือ ขนาด A5 (5.83 x 8.27 นิ้ว) เนื่องจาก สามารถพกพา จับถือได้สะดวก

3. การประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม มีคุณภาพในระดับมากที่สุด ในเรื่องของ ขนาดของคู่มือเหมาะสม/ถนัดมือ และคู่มือดึงดูดใจ/สื่อความหมายได้ดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ภาพสวยงามและคมชัด ภาพกับตัวหนังสือมีความสัมพันธ์กัน และคู่มือช่วยส่งเสริมและสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ส่วนคุณภาพในระดับมาก คือ ขนาดตัวอักษรเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20 สี ตัวอักษรและภาพสวยงาม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.13 ปริมาณเนื้อหาเหมาะสม ภาพประกอบมีความเหมาะสม และคู่มือมีความเหมาะสมที่จะใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 คู่มือมีความน่าสนใจโดยมีค่าเฉลี่ย 3.87 รูปแบบตัวอักษรเหมาะสมโดยมีค่าเฉลี่ย 3.80

คำสำคัญ: วิถีชีวิต ไททรงดำ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม สระสีมุ่ม

E-mail Address: Pornpimol.Sak@rmutr.ac.th

¹ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ ² สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ABSTRACT

Code of Project 2557A16962001

Project Name A Study of livelihood and culture of Thai Song Dam A Case Study: Sasimum Sub-District Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom Province for Eco-cultural Historical Tourism.

Researchers Miss Pompimol Sakda¹, Mr. Pasit Nitivorakunapan¹ and Miss Wararat Watthanachanobon²

This research aims to 1. To study and explore the culture Thai Song Dam Sasimum Sub-District Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom Province by the involvement of community. 2. Design the guide book of Thai Song Dam eco-cultural historical tourism to promote the cultural tourism. 3. To assess the guide book of Thai Song Dam eco-cultural historical tourism by the involvement of the community. The instruments used were Semi-structured interview, recordable media, promote tourism, the evaluation design. Research results

1. Thai Song Dam Sasimum Sub-District community consists of community history, style homes, traditional food, faith, culture and character of the use of language, tourism resources in the community and neighborhood.

2. Design the guide book of Thai Song Dam eco-cultural historical tourism, results showed that the proper size should be A5 (5.83 x 8.27 inches).

3. Quality level of the guide book of Thai Song Dam eco-cultural historical tourism, at the highest level in terms of the proper size, Attractiveness and interpretive with an average of 4.53. Images and text are interrelated, and help promote tourism and create a positive image in the community with an average of 4.47. The high level is appropriate font size, with an average of 4.20, font colors and images, with an average of 4.13. The illustrations are appropriate Manual is suitable to be used for promotional purposes, with an average of 4.47. A book guide is more interesting, with an average of 3.87. The proper letter format, with an average of 3.80.

Keywords: livelihood, Thai Song Dam, Eco-cultural Historical Tourism, Sasimum

E-mail Address: Pompimol.Sak@rmutr.ac.th

¹ Faculty of Architecture and Design ² Institute of Research and Development Rajamangala University of Technology Rattanakosin

สารบัญเรื่อง

หน้า

กิตติกรรมประกาศ

บทคัดย่อ

ABSTRACT

สารบัญเรื่อง

สารบัญตาราง

สารบัญภาพ

บทที่

1 บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
2. วัตถุประสงค์ 3
3. ขอบเขตของโครงการวิจัย 4
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5

2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) 6
2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) 7
3. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบสิ่งพิมพ์ และคู่มือการท่องเที่ยว 8
4. ประวัติความเป็นมาของไททรงดำ (ไทยโซ่ง) 15
5. พื้นที่การวิจัย 18
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 24

3 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีการ 29
2. ระยะดำเนินการ 29
3. ระยะการขยายผลการวิจัย 29
4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 30
5. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย 30
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล 31
7. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 32
8. การบูรณาการกับการเรียนการสอน 33

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
4 ผลการวิจัย	
1. การศึกษาและสำรวจวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	34
2. การออกแบบคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน	50
3. การประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	58
5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	
1. สรุปผลการศึกษา	60
2. อภิปรายผลการศึกษา	61
3. ข้อเสนอแนะ	62
6 ผลผลิต ผลลัพธ์ที่เกิดจากการวิจัย	
1. การบูรณาการกับการเรียนการสอน	63
2. หนังสือ จำนวน 1 เล่ม ได้แก่ คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม	64
รายงานการเงิน	65
บรรณานุกรม	66
ภาคผนวก	69
ประวัติผู้วิจัย	78

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	การไว้ทรงผมของหญิงสาวชาวไททรงดำ	46
4.2	การวิเคราะห์เปรียบเทียบส่วนประกอบของกลุ่มการทอเกี่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน	50
4.3	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพของการประเมินคู่มือการทอเกี่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม	58

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	แสดงที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดนครปฐม	19
2.2	แสดงที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดนครปฐม	21
3.1	การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้สูงอายุ	32
3.2	การสัมภาษณ์พระครูวิธานสังฆการ เจ้าอาวาสวัดลาดปลาเค้า อำเภอ กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	32
4.1	ลักษณะบ้านไทยทรงดำในอดีต	37
4.2	ลักษณะบ้านไทยทรงดำในปัจจุบัน	37
4.3	อาหารพื้นบ้าน	38
4.4	กะล๋อห้อง	38
4.5	เจ้าพ่อ	39
4.6	หมอเสนทำพิธีไหว้ผีเรือนภายในกะล๋อห้อง	40
4.7	เครื่องเซ่นไหว้ผีเรือน	41
4.8	ต้มกระดูกหมูฝักกาดดอง	41
4.9	หมอเสนส่งอาหารให้ผีเรือน	42
4.10	ญาติที่มาร่วมงานเสนเรือนรับประทานอาหารร่วมกัน	43
4.11	การแต่งกายของชาวไททรงดำ	46
4.12	ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมูม	48
4.13	วัดลาดปลาเค้า	48
4.14	บ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน	50
4.15	แผนที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและใกล้เคียง	57
4.16	คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมูม	58
6.1	การตรวจความก้าวหน้าผลงานของนักศึกษา	63
6.2	ผลงานนักศึกษาในหัวข้อ “ถอดชีวิตจากภาพ ทราบเรื่องราวไททรงดำ กำแพงแสน	64
6.3	(ก) ภาพหน้าปกคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมูม (ข) ภาพปกหลังคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมูม	64

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันหลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) มากขึ้น ประเทศไทยได้เริ่มคำนึงถึงแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) และมีความชัดเจนขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) ซึ่งประเทศไทยมีความพร้อมด้านทรัพยากรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเป็นเลิศในการต่อยอดแนวคิดสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้ประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีการค้าโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือเชิงชาติพันธุ์ที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น วัฒนธรรมตามท้องถิ่นต่างๆ จึงถูกใช้เป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว ทำให้ความแตกต่างและความหลากหลายของวัฒนธรรมมีความสำคัญขึ้นมาในฐานะที่วัฒนธรรมนำมาซึ่งเงินตราเข้าสู่ประเทศ โดยการที่วัฒนธรรมถูกทำให้กลายเป็นสินค้า รัฐเองจึงได้เริ่มเข้ามาส่งเสริมการอนุรักษ์ และฟื้นฟูวัฒนธรรมเดิมของท้องถิ่นขึ้นอย่างจริงจัง ส่วนหนึ่งก็เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็เพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมที่เข้าสู่ประเทศด้วย รัฐจึงมีนโยบายให้ชุมชนท้องถิ่นมีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน (สิริรัตน์ สีสสมบัติ, 2552) โดยนำวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนตั้งกล่าวเป็นจุดดึงดูดหรือจุดขาย เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้นด้วยรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ในขณะเดียวกันก็เพื่อประกาศความมีตัวตนของกลุ่มตนให้กับคนภายนอกได้รับรู้ และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนด้วย

กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย เป็นกลุ่มชนที่มีการดำรงคงอยู่ของอัตลักษณ์ที่สำคัญที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชาติพันธุ์ตนเอง มีการสืบทอดงานศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นถิ่น เป็นความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อมาจนปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่า ดังเช่น ชาวไทยทรงดำ หรือ ผู้ไทยดำ หรือ ลาวทรงดำ หรือ ลาวโซ่ง หรือ ไทยโซ่ง นั้น เป็นชื่อเรียกคนไทยภาคกลางใช้เรียกชาติพันธุ์กลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างจาก ชนชาติอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย เช่น การแต่งกายด้วย

เสื้อผ้าสีดำ ทรงผมของสตรีที่เป็นปั้งเกล้า และความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ และต่อมาด้วยเหตุผลทางการปกครอง จึงเรียกว่า “ไทยโชนง” หรือ “ไทยชวงดำ” หรือ “ไทยทรงดำ” แต่สำหรับเจ้าของวัฒนธรรมพึงพอใจที่จะให้ใครๆ เรียกว่า “ไทยโชนง” หรือ “ไทยทรงดำ” มากกว่า เพราะมีความรู้สึกผูกพันและกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในความเป็นไทย (ขันติสาโร, 2538) การดำรงชีวิตของชาวไททรงดำในอดีต นั้นยังคงยึดแบบแผนที่ได้รับการถ่ายทอดมา วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชนชาวไททรงดำยังคงความเป็นเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะตัวของชนเผ่าซึ่งผิดแผกแตกต่างไปจากวัฒนธรรมชุมชนอื่น ๆ ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรม ก็มีได้เป็นอุปสรรคแก่ชุมชนไททรงดำ ในการอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมชุมชนอื่น ๆ แต่เมื่อกาลเวลา สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ชาวไททรงดำรุ่นหลังๆ ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตให้ประสานกับความเป็นไปของสังคมส่วนใหญ่ทุกวันนี้ ความเป็นไทยทรงดำ หรือลาวโชนง จึงเป็นเพียงสิ่งที่อาจจะเหลืออยู่เพียงในจิตใจมิได้ปรากฏออกมาให้คนภายนอกเห็น และยิ่งนานวันเข้าก็ยิ่งจะสาบสูญไป แม้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมจะเป็นสิ่งสามัญและเป็นเรื่องธรรมดาของโลกก็ตาม แต่ในแง่ของการศึกษาด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแล้วเป็นเรื่องที่จะต้องเร่งศึกษาค้นคว้า และบันทึกไว้เพื่อประโยชน์ต่อเยาวชนของชาติในอนาคต (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2544)

อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีชาวไททรงดำอาศัยอยู่ มีประวัติความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน แต่วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ เหล่านี้กำลังจะสูญหายไปท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งพวกเขาได้พยายามปรับตัวคล้อยตามไปกับบริบทเหล่านั้น โดยการฟื้นฟูวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ไททรงดำบางส่วนที่สูญหายไปขึ้นมาใหม่ โดยพวกเขาได้ใช้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองที่มีอยู่เดิมและที่ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่เป็นจุดขายให้แก่นักท่องเที่ยว โดยมีการนำเสนออัตลักษณ์ผ่านสถานที่ท่องเที่ยว วิถีชีวิตและการแสดงทางวัฒนธรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นภายใน ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำตำบลสระสีมูม แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก และผู้ที่ถ่ายทอดประวัติความเป็นมา บอกเล่าวิถีชีวิตของชุมชนต่างก็เป็นผู้สูงอายุ ชาวผู้ที่สืบทอด หรือเป็นการถ่ายทอดแบบการบอกเล่าต่อกันมา ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการบิดเบือน หรือตกหล่นของความรู้สำคัญทางประวัติศาสตร์

คณะผู้วิจัย ร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จึงมีแนวความคิดที่จะรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมา บอกเล่าวิถีชีวิตของชุมชน โดยการมีส่วนร่วม และสร้างสื่อที่จะช่วยบันทึก

วัฒนธรรมของชุมชน โดยมุ่งหวังให้คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวมาเรียนรู้เรื่องของชุมชน เรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน สร้างการรับรู้ ความเข้าใจให้แก่ผู้รับสาร ให้รายละเอียดข้อมูลที่ถูกต้องได้ และเป็นสื่อให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจวัฒนธรรมไททรงดำตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งในการให้นักท่องเที่ยว ได้เห็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ความรู้ และความสามารถในการทำมาหากินของชุมชนบริเวณบ้านสระสี่มุม โดยคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม ดังกล่าวจะช่วยหนุนเสริมให้ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำตำบลสระสี่มุม เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมถึงช่วยส่งเสริมการเผยแพร่อัตลักษณ์ของชุมชน จะทำให้คนในชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของดำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนและช่วยสร้างจิตสำนึกในการส่งเสริมและอนุรักษ์อัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตนในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนมีความตระหนักถึงคุณค่าของการดำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของตน และยังเป็น การช่วยสืบสานวิถีชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของชาติพันธุ์ไททรงดำของอำเภอกำแพงแสนให้คงอยู่ต่อไป แม้ว่าสภาพวิถีชีวิตของชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงตามความเจริญที่เข้าสู่ชุมชน และจะเป็นเป็นสื่อ ให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นข้อมูลเพื่อดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและสำรวจวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน
3. เพื่อประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) และวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) ข้อมูลที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์นั้นจะเป็นข้อมูลภาคสนาม โดยเน้นเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant interviews) โดยมีรายละเอียดขอบเขตโครงการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา/ตัวแปรที่ศึกษา

1.1 การศึกษาวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วยการศึกษาประวัติความเป็นมา บริบททั่วไปชุมชน การตั้งถิ่นฐาน เศรษฐกิจสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน

1.2 การออกแบบคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม

1.3 การประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม

2. ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 กลุ่มผู้นำชุมชนคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย แกนนำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน หมอพื้นบ้าน ครู ผู้รู้พิธีปฏิบัติ และพระสงฆ์ เพื่อการศึกษาวถีชีวิต และวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

2.2 การประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม ได้แก่

- ผู้นำชุมชน ครู นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พระ และผู้สูงอายุ

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

3. ขอบเขตด้านพื้นที่/สถานที่ศึกษา

ชุมชนไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา

ใช้ระยะเวลาในการศึกษา ตลอดโครงการ 12 เดือน

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ไททรงดำ หมายถึง กลุ่มชนที่นิยมนุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าสีดำ มีวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะชาติพันธุ์ ในการวิจัยนี้หมายถึง ชุมชนไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

วัฒนธรรม หมายถึง ประวัติความเป็นมา บริบททั่วไปของชุมชน รวมถึงการตั้งถิ่นฐาน เศรษฐกิจสังคม และวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งในการให้นักท่องเที่ยว ได้เห็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ความรู้ และความสามารถในการทำมาหากินของชุมชนบริเวณบ้านบ้านสระสีมุ่ม

คู่มือการท่องเที่ยว หมายถึง หนังสือแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนไททรงดำ บ้านสระสีมุ่ม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม เพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับชุมชน
2. เด็กและเยาวชน ในชุมชน ได้เรียนรู้วิถีชีวิตชาติพันธุ์ไททรงดำ ซึ่งเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง
3. ผลจากการศึกษาจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของไทดำ และกระตุ้นให้คนรุ่นหลังเกิดความตระหนักในการดำรงรักษาวัฒนธรรมของชุมชนสืบต่อไป
4. บูรณาการกับการเรียนการสอน โดยจัดกิจกรรมให้นักศึกษาในหัวข้อ “ถอดชีวิตจากภาพ ทราบเรื่องราวไททรงดำ กำแพงแสน” โดยจะจัดให้นักศึกษาลงสำรวจชุมชนร่วมกับคณบดี นักวิจัย และคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และให้นักศึกษาเลือกประเด็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ตนเองสนใจมาถ่ายทอดในรูปแบบสื่อประเภทต่าง ๆ แล้วนำผลงานที่ได้ไปจัดแสดงที่ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม และต่อยอดเป็นการพัฒนาปรับปรุงศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม ให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในชุมชน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ กรณีศึกษาตำบลสระสีมูม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism)

องค์การการท่องเที่ยวโลกหรือ WTO แห่งองค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยว ว่าหมายถึง การเดินทางใด ๆก็ตามที่เป็นการเดินทางโดยเป็นไปตามเงื่อนไขสากล 3 ประการ ดังต่อไปนี้ (ศรีธัญญา วรากุลวิทย์, 2546) 1.การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยเป็นประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ เป็นการชั่วคราว 2.การเดินทางนั้น ผู้เดินทางเดินทางด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ 3.การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เดินทางเพื่อไปประกอบอาชีพ หรือหารายได้ ซึ่งสอดคล้องกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การท่องเที่ยว” หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการเช่นกันคือ (พรศุณี อินยรัตน์ 2547) 1.เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติ ไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2.เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และ 3.เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ

การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ ความสนใจเบื้องต้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมการเดินทางดังกล่าวนี้ คือ การเฝ้ามองโอกาสที่จะได้สัมผัสกับกลุ่มคนที่มีชาติพันธุ์ และภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตัวของนักท่องเที่ยวโดยตรง ด้วยความคิดที่ว่าถึงแม้พิพิธภัณฑ์และงานทางศิลปวัฒนธรรม อาจจะสามารถสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนต่างชาตินั้นได้ในระดับหนึ่งก็ตาม การสัมผัสสิ่งเหล่านี้ย่อมไม่อาจเทียบได้กับการสัมผัสโดยตรงกับคนต่างชาตินั้น จากการได้ใช้ชีวิตร่วมกันหรือพบปะพูดคุยกันในระยะเวลาหนึ่งได้

ระดับของการสัมผัสโดยตรงนี้ก็มีความแตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างน้อย 2 รูปแบบ คือ 1. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ โดยนักท่องเที่ยวไปพำนักอาศัยอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์

หนึ่งๆ เป็นเวลานาน และใช้ชีวิตเหมือนคนพื้นเมืองนั้น 2. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีการจัดการ โดยนักท่องเที่ยวไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ โดยพยายามเรียนรู้เข้าใจวัฒนธรรมชนเผ่านั้น และอาจจะไม่ได้ลองใช้ชีวิตในรูปแบบเดียวกับชนพื้นเมืองเสียทั้งหมด (กรวรรณ สังขกร, 2555)

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

2.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคืออะไร

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือที่รู้จักกันในชื่อย่อว่า PAR หรือ “การสืบค้นข้อเท็จจริงบนพื้นฐานของชุมชน” (Stringer, 1999) “การวิจัยโดยการกระทำร่วมกัน” หรือ “การวิจัยแบบมีส่วนร่วม” (Kemmis & McTaggart, 2000) หรือ “การวิจัยด้วยการวิพากษ์วิจารณ์” (Mills, 2000) ซึ่งในความหมายโดยรวมแล้วก็คือ “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” นั่นเอง

2.2 ลักษณะเด่นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Kemmis และ Wilkinson (อ้างถึงใน ผ่องพรรณ ตริยมงคลกุล, 2543) ได้สรุปลักษณะเด่นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ 6 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. กระบวนการวิจัยแบบ PAR เป็นกระบวนการทางสังคม (PAR is a social process) เพราะมีความเชื่อว่ากระบวนการพัฒนาปัจเจกชนกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต้องเป็นไปอย่างสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะปัจเจกชนนั้นๆ จะได้รับประโยชน์โดยส่วนตนมากหรือน้อย

2. การวิจัยแบบ PAR เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR is participatory) การวิจัยอาจเริ่มต้นหรือถูกจุดประกายโดยนักวิจัยภายนอกแต่กระบวนการวิจัยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกคนในกลุ่มเป็นเจ้าของการวิจัยร่วมกัน ไม่ใช่เพียงในฐานะผู้ให้ข้อมูลกับนักวิจัยภายนอก หรือในฐานะเฉพาะผู้ได้รับผลประโยชน์ แต่ถือว่าทุกคนร่วมกันวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของตนเอง ไม่ใช่ไปวิจัยเรื่องของผู้อื่นกลุ่มอื่น ทุกคนมีส่วนร่วมพินิจพิเคราะห์ศักยภาพและคุณค่าในตนเอง การมีส่วนร่วมในการจัดการใช้ความรู้ ความคิดของตนเพื่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งเรียนรู้ที่จะสะท้อนความคิดวิพากษ์ตนเอง ในสิ่งที่ได้กระทำร่วมกัน ทั้งนี้ PAR ในอุดมคตินั้น สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การตกลงใจที่จะทำการวิจัย การกำหนดปัญหาวิจัย การเลือกวิธีการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การตัดสินใจที่จะปฏิบัติตามแผน และการวิเคราะห์ผล
การปฏิบัติ

3. การวิจัย PAR เป็นการวิจัยที่เน้นการปฏิบัติ (PAR is practical.) โดยเฉพาะการ
ปฏิบัติใดๆ ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยมุ่งทำความเข้าใจวิธีการ และผลการ
ปฏิบัติงานที่เป็นอยู่ ศึกษาวิธีการที่จะปฏิบัติให้ดีขึ้น และเรียนรู้จากกระบวนการปฏิบัติและผลที่
เกิดขึ้น ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ

4. การวิจัยแบบ PAR เป็นกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างอิสรภาพ (PAR is emancipatory)
กล่าวคือ ปลุกจิตสำนึกเพื่อให้คนได้คลี่คลาย และเอาชนะปัญหาอุปสรรคอันเนื่องจากการถูกเอารัด
เอาเปรียบในสังคมที่มีโครงสร้างไม่เป็นธรรม ทำให้คนเรียนรู้ที่จะแบ่งปันและร่วมสร้างสังคมที่เป็น
ธรรมและสงบสุขมากขึ้น

5. การวิจัยแบบ PAR เน้นกระบวนการเชิงวิพากษ์ (PAR is critical) สะท้อนตนเอง
(self-reflection) ในขั้นตอนของการวิจัยทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติ

6. การวิจัยแบบ PAR เป็นเกลียวของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ(PAR is recursive)จะ
สะท้อนถึงวงจรของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะช่วยให้เรียนรู้ต่อไป
อีก จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (learning by doing with others)

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นมีลักษณะที่มุ่งการเป็น
ประชาธิปไตยให้ความเท่าเทียมกับทุกคนเห็นความสำคัญทุกคนสามารถคิดได้อย่างเสรีภาพตาม
ศักยภาพของแต่ละคนเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความสามารถของตนเองส่งเสริมการรักถิ่นฐานบ้าน
เกิดส่งเสริมการกล้าแสดงออกร่วมพัฒนาชุมชนของตนเอง ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

3. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบสิ่งพิมพ์ และคู่มือการท่องเที่ยว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายคำที่เกี่ยวกับ “ สื่อสิ่งพิมพ์ ” ไว้ว่า
สิ่งพิมพ์ หมายถึง สมุด แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใด ๆ ที่พิมพ์ขึ้น รวมตลอดทั้งบทเพลง แผนที่
แผ่นผัง แผนภาพ ภาพวาด ภาพระบายสี ใบประกาศ แผ่นเสียง หรือสิ่งอื่นใดอันมีลักษณะ
เช่นเดียวกัน วรพงษ์ วิชาติอุดมพงศ์ (2546) กล่าวว่า การปรุงแต่งงานออกแบบจะต้องสอดคล้อง
กับปรัชญาการออกแบบ ซึ่งนำมาเป็นข้อควรคำนึงในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ได้เป็นอย่างดี ได้แก่
ก่อให้เกิดประโยชน์และแสดงศักยภาพในหน้าที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ต้องสามารถแสดงคุณค่าใน

ด้านสุนทรียศาสตร์ได้อย่างดี มีรูปแบบที่ทันสมัย และมีรูปแบบที่แสดงถึงเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะอันสอดคล้องกับลักษณะ ศิลปวัฒนธรรม

จันทนา ทองประยูร (2537) กล่าวว่า ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ความสอดคล้องกับประเภทและลักษณะเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ ความต้องการและวัตถุประสงค์การใช้สิ่งพิมพ์ของกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดขนาดและรูปแบบของสิ่งพิมพ์ที่สอดคล้องกับลักษณะของกระดาษมาตรฐาน

2.1 ประเภทของสิ่งพิมพ์

1. สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ

(1) หนังสือสารคดี ตำรา แบบเรียน เป็นสิ่งพิมพ์ที่แสดงเนื้อหาวิชาการในศาสตร์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อสื่อให้ผู้อ่าน เข้าใจความหมาย ด้วยความรู้ที่เป็นจริง จึงเป็นสิ่งพิมพ์ที่เน้นความรู้อย่างถูกต้อง

(2) หนังสือบันเทิงคดี เป็นสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นโดยใช้เรื่องราวสมมติ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน มักมีขนาดเล็ก เรียกว่า หนังสือฉบับกระเป๋า หรือ Pocket Book ได้

2. สิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร

(1) หนังสือพิมพ์ (Newspapers) เป็นสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นโดยนำเสนอเรื่องราวข่าวสารภาพและความคิดเห็น ในลักษณะของแผ่นพิมพ์ แผ่นใหญ่ ที่ใช้วิธีการพับรวมกัน ซึ่งสิ่งพิมพ์ชนิดนี้ ได้พิมพ์ออกเผยแพร่ทั้งลักษณะ หนังสือพิมพ์รายวัน, รายสัปดาห์ และรายเดือน

(2) วารสาร, นิตยสาร เป็นสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นโดยนำเสนอสาระ ข่าว ความบันเทิง ที่มีรูปแบบการนำเสนอ ที่โดดเด่น สะดุดตา และสร้างความสนใจให้กับผู้อ่าน ทั้งนี้การผลิตนั้น มีการกำหนดระยะเวลาการออกเผยแพร่ที่แน่นอน ทั้งลักษณะวารสาร, นิตยสารรายปักษ์ (15 วัน) และ รายเดือน

(3) จุลสาร เป็นสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นแบบไม่มุ่งหวังผลกำไร เป็นแบบให้เปล่าโดยให้ผู้อ่านได้ศึกษาหาความรู้ มีกำหนดการออกเผยแพร่เป็นครั้ง ๆ หรือลำดับต่าง ๆ ในวาระพิเศษ

3. สิ่งพิมพ์โฆษณา

(1) โบรชัวร์ (Brochure) เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นสมุดเล่มเล็ก ๆ เย็บติดกันเป็นเล่มจำนวน 8 หน้าเป็น อย่างน้อย มีปกหน้าและปกหลัง ซึ่งในการแสดงเนื้อหาจะเกี่ยวกับโฆษณาสินค้า

(2) ใบปลิว (Leaflet, Handbill) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ใบเดียว ที่เน้นการประกาศหรือโฆษณา มักมีขนาด A4 เพื่อง่ายในการแจกจ่าย ลักษณะการแสดงเนื้อหาเป็นข้อความที่ผู้อ่าน อ่านแล้วเข้าใจง่าย

(3) แผ่นพับ (Folder) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยเน้นการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งเนื้อหาที่นำเสนอ นั้นเป็นเนื้อหา ที่สรุปใจความสำคัญ ลักษณะมีการพับเป็นรูปเล่มต่างๆ

(4) ใบปิด (Poster) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์โฆษณา โดยใช้ปิดตามสถานที่ต่างๆ มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษ ซึ่งเน้นการนำเสนออย่างโดดเด่น ดึงดูดความสนใจ

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

คำว่า “ หนังสือ ” มีความหมายเป็น 3 นัย คือ

1. เครื่องหมายขีดเขียนแทนเสียงหรือคำพูดและลายลักษณ์อักษร ตามคำจำกัดความนี้หมายถึง ตัวอักษรหรืออักขระอันประกอบด้วยสระ และพยัญชนะ และรวมไปถึงเครื่องหมายต่างๆ เช่น เครื่องหมายวรรคตอน ซึ่งใช้เขียนหรือพิมพ์เพื่อสื่อความหมาย

2. กระดาษที่เย็บรวมกัน มีปกหุ้ม ความหมายนี้ค่อนข้างกว้างมาก เพราะจะครอบคลุมถึงหนังสือเรียงร้อย จนถึงหนังสือพระคัมภีร์ รวมทั้งสมุดเช็ก สมุดบัญชี และสมุดบันทึก ความหมายตามนัยนี้ เน้นในด้านลักษณะรูปลักษณ์

3. จดหมายที่มีไปมา เอกสาร บทประพันธ์ ความหมายนัยนี้ อาจมีเพียงลักษณะเป็นกระดาษแผ่นเดียว หรือหลายแผ่นก็ได้ และที่มีหลายแผ่นอาจรวมปกหนีบด้วยลวดเสียบหรือเย็บด้วยเครื่องเย็บกระดาษ หรืออาจทำเป็นเล่มถาวรมีปกหุ้มก็ได้

อาจสรุปได้ว่า “ หนังสือ ” หมายถึง เป็นสื่อที่รวบรวมของข้อมูล ประเภทตัวอักษร และ รูปภาพ ที่ลงในแผ่นกระดาษ หรือ วัสดุชนิดอื่น และรวมเข้าด้วยกัน ด้วยวิธีการ เย็บเล่ม หรือ ทากาว เข้าด้วยกันที่บริเวณขอบด้านใดด้านหนึ่ง โดยมีขนาดต่างๆกัน แต่มักจะไม่ทำใหญ่กว่าการจับและเปิดอ่านสะดวก หนังสือมักจะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล ความรู้ วรรณกรรม ต่างๆ สำหรับหนังสือในรูปแบบที่เก็บในลักษณะอิเล็กทรอนิกส์ จะเรียกว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือ อีบุ๊ก (e-book)

2.3 รูปแบบหนังสือนำเที่ยว/คู่มือท่องเที่ยว

เป็นหนังสือที่นักท่องเที่ยวหรือนักเดินทางใช้ โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์, สถานที่ท่องเที่ยว หรือ การเดินทาง มักจะมีรายละเอียดเช่นหมายเลขโทรศัพท์ที่อยู่ ราคาและความคิดเห็นของโรงแรมและที่พักอื่นๆ ร้านอาหารและกิจกรรมต่างๆ อาจให้แผนที่และ

รายละเอียดที่แตกต่างกัน และมักจะรวมข้อมูลประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไว้ให้ด้วย หนังสือบางเล่มอาจจะมุ่งเน้นข้อมูลของการเดินทาง การผจญภัยไปพักผ่อนหรือจะเดินทางด้วยการจำกัดงบประมาณมากหรือน้อย หรือโฟกัสไปที่ความสนใจเฉพาะอย่างในการเที่ยว เช่น สนใจด้านอาหาร สนใจด้านประวัติศาสตร์ สนใจด้านการถ่ายภาพ โดยทั่วไปหนังสือแนะนำเที่ยวมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้ร่วมกับการท่องเที่ยวจริง ซึ่งจะช่วยให้เพลิดเพลินกับการท่องเที่ยว อีกทั้งการร่วมแชร์ประสบการณ์กับหนังสือแนะนำเที่ยวด้วย

2.4 หลักการจัดวางองค์ประกอบในงานออกแบบสิ่งพิมพ์

สิ่งพิมพ์ที่พบเห็นโดยทั่วไปประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายอย่าง ได้แก่ ตัวอักษรหรือข้อความ ภาพประกอบ เนื้อที่ว่าง และส่วนประกอบอื่น การออกแบบสิ่งพิมพ์ต้องคำนึงถึงการจัดวางองค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวเข้าด้วยกันโดยใช้หลักการดังนี้

(1) ทิศทางการและการเคลื่อนไหว (Direction & Movement) เมื่อผู้รับสารมองดูสิ่งพิมพ์ การรับรู้เกิดขึ้นเป็นลำดับตามการมองเห็น กล่าวคือเกิดขึ้นตาม การกวาดสายตากรององค์ประกอบหนึ่งไปยังอีกองค์ประกอบหนึ่ง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการดำเนินการวางแผน กำหนดและชักจูงสายตาของผู้รับสารให้เคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ถูกต้อง ตามลำดับ ขององค์ประกอบที่ต้องการให้รับรู้ก่อนหลัง โดยทั่วไปหากไม่มีการสร้างจุดเด่นขึ้นมา สายตาของผู้รับสารจะมองดูหน้ากระดาษที่เป็นสิ่งพิมพ์ในทิศทางของตัวอักษรซี (Z) ใน ภาษาอังกฤษ คือ จะเริ่มมองที่มุมบนด้านขวา แล้วไล่ลงมายังมุมล่างด้านซ้าย ไปจบที่มุมล่างด้านขวาตามลำดับ การจัดองค์ประกอบที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการมองเห็น เป็นส่วนช่วยให้เกิดการรับรู้ตามลำดับที่ต้องการ

(2) เอกภาพและความกลมกลืน (Unity & Harmony) เอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หมายถึง การนำเอาองค์ประกอบที่แตกต่างกันมาวางไว้ในพื้นที่หน้ากระดาษเดียวกัน ได้อย่างกลมกลืน ทำหน้าที่สอดคล้องและส่งเสริมกันและกันในการสื่อสารความคิดรวบยอดและบุคลิกภาพของสิ่ง สิ่งพิมพ์นั้น ๆ การสร้างเอกภาพนี้สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

- การเลือกใช้องค์ประกอบอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเลือกใช้แบบตัวอักษรเดียวกัน การเลือกใช้ภาพขาว ดำทั้งหมด เป็นต้น
- การสร้างความต่อเนื่องกันให้องค์ประกอบ เช่น การจัดให้พาดหัววางทับลงบนภาพ การใช้ตัวอักษรที่เป็นข้อความ ล้อตามทรวดทรง ของภาพ เป็นต้น

- การเว้นพื้นที่ว่างรอบองค์ประกอบทั้งหมด ซึ่งจะทำให้พื้นที่ว่างนั้นทำหน้าที่เหมือนกรอบสีขาวล้อมรอบองค์ประกอบทั้งหมด ไว้ภายในช่วยให้องค์ประกอบทั้งหมดดูเหมือนว่าอยู่กันอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อน

(3) ความสมดุล (Balance) หลักการเรื่องความสมดุลนี้เป็นการตอบสนองธรรมชาติของผู้รับสารในเรื่องของแรง โน้มถ่วง โดยการจัดวางองค์ประกอบทั้งหมดในพื้นที่หน้ากระดาษ จะต้องไม่ขัดกับความรู้สึกนี้ คือจะต้องไม่ดูเอนเอียงหรือหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง โดยไม่มีองค์ประกอบมาถ่วงในอีกด้านการจัดองค์ประกอบให้เกิดความสมดุลแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

- สมดุลแบบสมมาตร (Symmetrical Balance) เป็นการจัดวางองค์ประกอบโดยให้องค์ประกอบในด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่หน้ากระดาษมีลักษณะเหมือนกันทั้งสองข้าง ซึ่งองค์ประกอบที่เหมือนกันใน แต่ละด้านนี้จะถ่วงน้ำหนักกันและกันให้เกิดความรู้สึกสมดุล

- สมดุลแบบอสมมาตร (Asymmetrical Balance) เป็นการจัดวางองค์ประกอบโดยให้องค์ประกอบในด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่หน้ากระดาษมีลักษณะไม่เหมือนกันทั้งสองข้าง แม้องค์ประกอบจะไม่เหมือนกัน แต่ก็ถ่วงน้ำหนักกันและกันให้เกิดความสมดุล

- สมดุลแบบรัศมี (Radial Balance) เป็นการจัดวางองค์ประกอบ โดยให้องค์ประกอบแผ่ไปทุกทิศทุกทางจากจุดศูนย์กลาง

(4) สัดส่วน (Proportion) การกำหนดสัดส่วนนี้เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ในเรื่องของขนาด ซึ่งมีความสำคัญโดยเฉพาะในหน้ากระดาษของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ต้องการให้มีจุดเด่น เช่น หน้าปกหนังสือ เป็นต้น เพราะองค์ประกอบที่มีสัดส่วนแตกต่างกันจะดึงดูดสายตาได้ดีกว่าการใช้องค์ประกอบทั้งหมดในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันในการกำหนดสัดส่วนจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบทั้งหมดในพื้นที่หน้ากระดาษไปพร้อมๆ กัน ว่าควรจะเพิ่มหรือลดองค์ประกอบใด ไม่ใช่ค่อยๆ ทำไปที่ละองค์ประกอบ

(5) ความแตกต่าง (Contrast) เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุด โดยการเน้นให้องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเด่นขึ้นมา ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วผู้ดูจะเลือกมองดูองค์ประกอบที่ใหญ่กว่าก่อน

- ความแตกต่างโดยขนาด เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุด ด้วยการเพิ่มขนาดให้ใหญ่กว่าองค์ประกอบอื่นๆ โดยรอบ เช่น พาดหัวขนาดใหญ่ เป็นต้น

- ความแตกต่างโดยรูปร่าง เป็นวิธีที่เน้นให้องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเด่นขึ้นมาด้วยการใช้รูปร่างที่แตกต่างออกไปจากองค์ประกอบอื่น

- ความแตกต่างโดยความเข้ม เป็นวิธีการที่เน้นให้องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเด่นขึ้นมาด้วยการใช้เพิ่มหรือลดความเข้มหรือน้ำหนักขององค์ประกอบนั้นให้เข้มหรืออ่อนกว่าองค์ประกอบอื่นที่อยู่ร่วมกันในหน้ากระดาษ

- ความแตกต่างโดยทิศทาง เป็นวิธีการที่เน้นให้องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเด่นขึ้นมาด้วยการวางองค์ประกอบที่ต้องการจะเน้นนั้นให้อยู่ในทิศทางที่แตกต่างจากองค์ประกอบอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในหน้ากระดาษ

(6) จังหวะ ลีลา และการซ้ำ (Rhythm & Repetition) การจัดวางองค์ประกอบหลายๆ ชิ้นโดยกำหนดตำแหน่งให้เกิดมีช่องว่างเป็นช่วงๆ ตอนๆอย่างมีการวางแผนล่วงหน้า จะทำให้เกิดจังหวะและลีลาขึ้น และหากว่าองค์ประกอบหลายๆ ชิ้น นั้นมีลักษณะซ้ำกันหรือใกล้เคียงกัน ก็จะทำให้เป็นการเน้นให้เกิดจังหวะและลีลา ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ลักษณะตรงกันข้ามกับแบบแรก จังหวะและลีลา ลักษณะนี้จะก่อให้เกิดความรู้สึก ที่ตื่นตื้นดูเคลื่อนไหวและมีพลัง

2.5 หลักการใช้องค์ประกอบ ตัวอักษร และภาพประกอบในงานออกแบบ

2.5.1 ตัวอักษร

(1) แบบตัวพิมพ์ที่แบ่งตามลักษณะของตัวพิมพ์ มีดังนี้

ก. ตัวธรรมดา คือ แบบตัวพิมพ์ที่มีเส้นสม่ำเสมอเท่ากันตลอดทั้งตัวอักษรและเป็นตัวอักษรที่มีเส้นบนเป็นเส้นโค้ง ดังภาพ

ข. ตัวเหลี่ยม คือ แบบตัวพิมพ์ที่มีเส้นสม่ำเสมอเท่ากันตลอดทั้งตัวอักษร และเป็นตัวอักษรที่มีเส้นบนหักเป็นเหลี่ยม ดังภาพ

ค. ตัวฝรั่งเศส เป็นตัวพิมพ์ที่มีรูปแบบที่มีเส้นหนาเส้นบางในตัวพิมพ์ ซึ่งมีลักษณะเส้นเลียนแบบจากการเขียนด้วยปากกาเขียนโลหะ ปากกาคอแรงที่เขียนลงบนกระดาษ มีส่วนน้ำหนักเส้นเบาในตัวหนังสือ ตัวหนังสือจะดูมีเส้นเป็นสีดำมากกว่าตัวพิมพ์ที่เป็นตัวธรรมดาหรือตัวเหลี่ยม ดังภาพ

(2) แบบตัวพิมพ์ที่แบ่งตามขนาดของตัวพิมพ์ มีดังนี้

ก. ตัวธรรมดา เป็นขนาดตัวพิมพ์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในสมัยที่เป็นตัวพิมพ์พวกร้อน คือการสร้างตัวพิมพ์ด้วยการหล่อด้วยโลหะเป็นตัวๆ มาเรียงกันเป็นคำ เป็นบรรทัด จัดเข้าเป็นหน้า ตัวธรรมดาตั้งแต่ 19.5 พอยต์จนถึง 21.5 พอยต์ แต่เมื่อได้มีการเรียงพิมพ์ระบบพวกตัวเย็นซึ่งได้แก่การเรียงพิมพ์ด้วยแสง หรือการเรียงพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ ตัวธรรมดาสามารถผลิตให้ตัวเล็ก

ข. ตัวจิ๋ว เป็นตัวพิมพ์ที่มีขนาดเล็กใช้เรียงเป็นหัวเชิงอรรถ (Footnote) หรือเรียงใจความบทความในเนื้อที่จำกัด สำหรับตัวพิมพ์ ตัวพิมพ์พวกอื่น ตัวพิมพ์ที่มีขนาดต่ำกว่า 16 พอยต์ ถือว่าเป็นตัวจิ๋ว แต่ในปัจจุบันเมื่อใช้ตัวจิ๋วสามารถทำเล็กลงไปได้มาก ตัวพิมพ์ 16 พอยต์สามารถใช้เป็นตัวธรรมดาได้

ค. ตัวกลาง เป็นตัวพิมพ์ที่มีขนาด 24 พอยต์ขนาดเดียว ลักษณะรูปแบบคงเป็นตัวพิมพ์แบบตัวธรรมดามีเส้นสม่ำเสมอเท่ากันตลอดตัวอักษร

ง. ตัวโป่ง เป็นตัวพิมพ์ที่มีขนาดใหญ่กว่าตัวกลาง จะเรียกเป็นตัวโป่งทั้งหมด แต่ตอนที่มีการใช้ตัวพิมพ์พวกตัวอื่น ตัวที่ใหญ่กว่าตัวกลางมีขนาด 32, 40, 48, 60 และ 72 พอยต์ เมื่อมีการใช้ตัวพิมพ์พวกอื่นขนาดตัวพิมพ์จะทำให้ใหญ่เล็กขนาดใดก็ได้ตามความต้องการ เพราะสามารถย่อขยายโดยใช้เลนส์หรือใช้ระบบคอมพิวเตอร์ ตัวโป่งใช้สำหรับหัวเรื่อง ชื่อเรื่องของหนังสือเป็นข้อความในโปสเตอร์ในใบปลิว ในโฆษณา ใช้โปรยเป็นหัวข่าวโปรยของหนังสือพิมพ์ เป็นหัวข่าวของคอลัมน์ของหน้าหนังสือพิมพ์ การเรียกมักเรียกขนาดตัวพิมพ์กำกับด้วย เลขกำกับนั้น คือจำนวนพอยต์เช่น โป่ง 32 โป่ง 40 แบบตัวโป่งที่นิยมกันมากๆอาจมีชื่อกำกับ เช่น โป่งแซ เป็นตัวโป่งที่นิยมกันมากกระยะหนึ่ง เป็นตัวพิมพ์ขนาด 48 พอยต์ มีเส้นหนาเส้นบางในตัวหนังสือ และโป่งไม่ป็นหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ เป็นตัวพิมพ์ขนาด 72 พอยต์

(3) แบบตัวพิมพ์ตกแต่ง (Display) ในภาพเป็นตัวพิมพ์ที่ออกแบบเพื่อเรียกความสนใจขึ้นต้นจากผู้อ่านเป็นพิเศษ ให้มองดูก่อน อาจสร้างโครงสร้างของตัวพิมพ์ให้แตกต่างออกไปจากรูปแบบตัวพิมพ์ปกติ ใช้เป็นตัวพิมพ์หัวเรื่อง และตัวพิมพ์โฆษณา

2.5.2 มาตรฐานวัดตัวพิมพ์ หน่วยวัดขนาดตัวพิมพ์ในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ส่วนมากใช้หน่วยวัดตัวพิมพ์เป็นระบบพอยต์ (Point) โดยกำหนดให้ 12 พอยต์ เท่ากับ 1 ไพกา (Pica) และ 6 ไพกา เท่ากับ 1 นิ้ว (โดยประมาณ)

2.5.3 องค์ประกอบศิลป์ และการจัดองค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบศิลป์ และการจัดองค์ประกอบศิลป์เป็นหลักสำคัญสำหรับผู้สร้างสรรค์ และผู้ศึกษางานศิลปะ เนื่องจากผลงานศิลปะใดๆ ก็ตาม ล้วนมีคุณค่าอยู่ 2 ประการ คือ คุณค่าทางด้านรูปทรงและคุณค่าทางด้านเรื่องราว

(1) คุณค่าทางด้านรูปทรง เกิดจากการนำเอาองค์ประกอบต่างๆ ของศิลปะอันได้แก่ เส้น สี แสงและเงา รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว มาจัดเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความงาม ซึ่งแนวทางในการนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาจัดรวมกันนั้นเรียกว่า การจัดองค์ประกอบศิลป์ (Art Composition)

(2) คุณค่าทางด้านเนื้อหาเป็นเรื่องราว หรือสาระของผลงานที่ศิลปินผู้สร้างสรรค์ต้องการที่จะแสดงออกมาให้ผู้ชมได้สัมผัส รับรู้ โดยอาศัยรูปลักษณะที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบศิลป์หรืออาจกล่าวได้ว่า ศิลปิน นำเสนอเนื้อหาเรื่องราวผ่านรูปลักษณะที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ ถ้าองค์ประกอบที่จัดขึ้น ไม่สัมพันธ์กับเนื้อหาเรื่องราวที่น่าเสนอ งานศิลปะนั้นก็ขาดคุณค่าทางความงามไป ดังนั้นการจัดองค์ประกอบศิลป์จึงมีความสำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นอย่างยิ่งเพราะจะทำให้งานศิลปะทรงคุณค่าทางความงามอย่างสมบูรณ์

(3) องค์ประกอบศิลป์ (Composition) หรืออาจเรียกว่า ส่วนประกอบของการออกแบบ (Elements of Design) ซึ่ง หมายถึงการนำสิ่งต่างๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกัน ตามสัดส่วนตรงตามคุณสมบัติของสิ่งนั้นๆ เพื่อให้เกิดผลงานที่มีความเหมาะสม ส่วนจะเกิดความงดงาม มีประโยชน์ใช้สอย น่าสนใจหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพ ในการปฏิบัติงานการออกแบบโดยต้องคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้ 1. รูปแบบที่สร้างสรรค์ 2. ความงามที่น่าสนใจ 3. สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย 4. เหมาะสมกับวัสดุ 5. สอดคล้องกับการผลิต ในงานศิลปะก็เช่นกัน จำเป็นต้องมีส่วนประกอบต่าง ๆ ของศิลปะที่นำมาจัดประสานสัมพันธ์กัน ให้เกิดคุณค่า ทางความงาม เราเรียกว่า องค์ประกอบศิลป์ (Composition)

4. ประวัติความเป็นมาของไททรงดำ (ไทยโซ่ง)

กลุ่มชนชาวไทยดำ มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย ดังกล่าวไว้ในพงศาวดารเมืองไลว่า “เมืองที่พวกผู้ไทดำอยู่นั้น คือเมืองแกงหนึ่ง เมืองควายหนึ่ง เมืองตุงหนึ่ง เมืองม่วยหนึ่ง เมืองลาหนึ่ง เมืองโมะหนึ่ง เมืองหวัดหนึ่ง เมืองซางหนึ่ง รวมเป็น 8 เมือง เมืองผู้ไทขาว 4 เมือง ผู้ไทดำ 8 เมืองเป็น 12 เมือง จึงเรียกว่าเมืองสิบสองผู้ไท แต่บัดนี้เรียก สิบสองจุไทย” เขตสิบสองจุไทย บริเวณลุ่มแม่น้ำดำและแม่น้ำแดง ในเวียดนามภาคเหนือ ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของ ไทดำ ไทแดง และไทขาว เมื่อฝรั่งเศสเข้าปกครองเวียดนาม ได้เรียกชนเผ่าที่อาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำดำว่า ไทดำที่เรียกว่าไทดำ เพราะชนดังกล่าวนิยมสวมเสื้อผ้าสีดำซึ่งย้อมด้วยต้นหอมหรือคราม แตกต่างกับชนเผ่าที่อยู่ใกล้เคียงเช่น ไทขาวที่นิยมแต่งกายด้วยผ้าสีขาว และไทแดงที่ชอบใช้ผ้าสีแดงขลิบตกแต่งชายเสื้อ ชาวไทยดำอยู่ที่เมืองแกงหรือแกน แต่เดิมเป็นเมืองใหญ่ของแคว้นสิบสองจุไทย ปัจจุบันคือ จังหวัดเตียนเบียนฟู อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว (แคว้นล้านช้าง) ทิศเหนือติดกับตอนใต้ของประเทศจีน การอพยพและการตั้งรกรากในไทย ชาวไทดำอพยพเข้ามาตั้งรกรากในไทยถึง 2 ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีที่โปรดให้ไปตี เมืองเวียง

จันทร์ได้ในปี พ.ศ. 2321 ดังได้กล่าวไว้ในประวัติศาสตร์ไทยว่า "แล้วปีรุ่งขึ้นโปรดฯ ให้ยกกองทัพไปตีเมืองหลวงพระบาง ไปตีเมืองทัน เมืองม่วย เมืองทั้ง 2 นี้เป็นเมืองของไทยช่งดำ ตั้งอยู่ในเขตแดนญวนเหนือ แล้วพาครัวไทเวียง ไทดำ ลงมากรุงธนบุรี ในเดือนยี่ ไทยช่งดำให้ไปอยู่เพชรบุรี" ต่อมารัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณ พ.ศ. 2378 ก็ได้นำครอบครัวชาวไทดำเข้ามาอยู่ในไทยอีก ดั้งบันทึกของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีกล่าวไว้ เมื่อคราวเป็นแม่ทัพไปปราบฮ่อในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2430 ไว้ว่า "พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาธรรมมาฯ ยกกองทัพขึ้นมาเมืองถึงเมืองแกลง จัดราชการเรียบร้อยแล้วได้เอาครัวเมืองแกลงและสิบสองจุไทซึ่งเป็นไทดำลงมากรุงเทพฯ ฯ เป็นอันมาก เพราะขึ้นไว้จะเกิดการยุ่งยากแก่ทางราชการขึ้นอีกครั้ง แล้วพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้พวกไทดำเหล่านั้น ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ ณ เมืองเพชรบุรี จนได้ชื่อว่า ลาวโซ่ง จากหลักฐานการอพยพเข้ามาในไทยทั้งสองครั้ง แสดงให้เห็นว่าไทดำหรือไทยทรงดำ มาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นแห่งแรก และจากคำบอกเล่าจากชาวไทยทรงดำเอง ก็บรรยายว่า เดิมอพยพมาจากถิ่นฐานเดิมโดยทางเรือ มาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม ซึ่งเป็นบ้านชายทะเล ชาวไทยทรงดำไม่ชอบภูมิประเทศแถบนั้น จึงได้ย้ายถิ่นฐานมาเรื่อย ๆ จนถึงแถบอำเภอยาย้อย ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นป่าเขาเหมือนกับถิ่นฐานเดิมจึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น ต่อมาชาวไทยทรงดำก็ได้ย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินในที่อื่น ๆ เช่น นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี พิจิตร ชุมพร และสุราษฎร์ธานี แต่ชาวไทยทรงดำในจังหวัดต่าง ๆ เหล่านี้จะบอกที่มาเป็นแหล่งเดียวกันว่า มาจากจังหวัดเพชรบุรี (พระมหามนตรี ขนดิสโร, 2538)

สารานุกรมไทยคำล้าค่า (สุนี คำนวลศิลป์ และคณะ, 2547) กล่าวถึงไทยดำไว้ว่า ไทยดำหรือไตดำ (Tai Dam, Black Tai) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ผู้ไทยดำ ไทยทรงดำ โซ่ง ลาวโซ่ง ไทยโซ่ง เรียกอย่างไรคงไม่ผิด เพราะเป็นที่เข้าใจถึงกลุ่มชนเดียวกัน กลุ่มชนชาวไทยดำมีชื่อเรียกตนเองว่า "ไต" - ผู้ไต - ผู้ไตดำ (หรือไทยดำ) ความหมายของคำว่า "ไต" คือกลุ่มชาติพันธุ์คนไทยสาขาหนึ่งที่มีความเป็นอิสระ คำว่า "ดำ" หมายถึงการแต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มสีดำ ชื่อเรียกขานในนาม "ไทยดำ" จึงมีความหมายโดยรวม ว่ากลุ่มชาติพันธุ์คนไทยสาขาหนึ่งในบรรดาหลายชนเผ่า ที่แต่งกายด้วยสีดำนั่นเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยดำด้วย ไทยดำได้ถูกอพยพเข้าสู่ดินแดนของประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ใน พ.ศ.2322 เมื่อกองทัพไทยไปตีเวียงจันทน์ แล้วกวาดต้อนไทยดำที่อพยพมาจากสิบสองจุไทส่งไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม เมืองเพชรบุรี ต่อมาได้กวาดต้อนเข้ามาเพิ่มเติมอีก ในสมัยรัชกาลที่ 1 ใน พ.ศ.

2335 และสมัยรัชกาลที่ 3 ใน พ.ศ.2381 ก่อนจะย้ายมาตั้งถิ่นฐานบริเวณหนองปรังในปัจจุบัน และถือว่าแผ่นดินหนองปรังนี้ คือบ้านเกิดเมืองนอนของชาวไทยดำ มีการสืบเชื้อสายมาหลายชั่วอายุคน จนถึงปัจจุบันและได้กระจายกันอยู่ในพื้นที่หลายจังหวัด เช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี พิจิตร พิษณุโลก กาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ในสปป.ลาว ไทดำได้อพยพเข้าสู่หลวงน้ำทาในปี พ.ศ.2438 เพราะเกิดศึกสงครามแย่งชิงอำนาจกันระหว่างบรรดาหัวหน้าของไทดำกลุ่มต่าง ๆ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกในหลวงน้ำทา ที่บ้านป่ง บ้านทุ่งดี บ้านทุ่งอ่อม บ้านน้ำแฉ่น และบ้านทุ่งใจดี ต่อมาเกิดความไม่สงบในสิบสองจุไทยขึ้นอีก เนื่องจากศึกฮ่อซึ่งเป็นพวกกบฏได้เผงที่ถูกทางการจีนปราบปรามแตกหนีเข้ามาปล้นสะดม และก่อความวุ่นวายในเขตสิบสองจุไทย ทำให้ชนเผ่าไทดำอพยพจากเมืองสะกบและเมืองวา แขวงไลเจา เข้าตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านป่ง บ้านนาลือ และบ้านใหม่ ในปี พ.ศ.2439 เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงได้กระจายกันออกไปตั้งหมู่บ้านอยู่ทั่วเขตทุ่งราบหลวงน้ำทา ของ สปป.ลาว ชาวไทยทรงดำ หรือ ลาวโซ่ง ซึ่งมีบรรพบุรุษและถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่เตียนเบียนฟู ประเทศเวียดนาม ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบเมืองเพชรบุรี เป็นที่แรกในประเทศไทย เมื่อกว่า 200 ปีมาแล้ว กลุ่มที่ย้ายมาอยู่ในเมืองไทยนี้เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในประเทศลาว คนไทยแต่ไหนแต่ไรมาจึงเรียกชนกลุ่มนี้โดยใช้คำนำหน้าว่า “ชาวลาว” ซึ่งที่มาของชื่อชนกลุ่มนี้ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ บ้างก็ว่ามาจาก “ไทสง” อันเป็นภาษาในสิบสองจุไทย หมายถึง คนที่อาศัย ตามป่าเขา ต่อมาเพี้ยนเป็น ไทยโซ่ง แต่บ้างก็ว่าน่าจะเป็น ช้วง ซึ่งมาจากคำว่า “ช้วงก้อม” อันเป็นคำเรียกทางเกงผู้ชาย (มีลักษณะขยาวยาวแคบ สีดำ) จึงเรียกกันว่า “ลาวช้วงดำ” หรือ “ลาวโซ่ง” ภายหลังด้วยเหตุผลทางการปกครอง จึงเรียกว่า “ไทยโซ่ง” หรือ “ไทยช้วงดำ” และ “ไทยทรงดำ” แต่สำหรับเจ้าของวัฒนธรรมพึงพอใจที่จะให้ใคร ๆ เรียกว่า “ไทยโซ่ง” หรือ “ไทยทรงดำ” มากกว่า เพราะมีความรู้สึกผูกพันและกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในความเป็นไทย คนไทยดำมีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง ภาษาไทดำจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท (Tai Language-Family) กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับภาษาไทย และภาษาลาว สำเนียงพูดของคนไทยดำแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็ไม่มาก ลักษณะตัวอักษรมีความสวยงามคล้ายกับอักษรลาวและอักษรไทย บางตัว ชาวไทดำมีความเชื่อว่า ตนสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษดั้งเดิม 2 ตระกูลคือ ตระกูลผีผู้ท้าวที่สืบเชื้อสายมาจากชนชั้นเจ้านาย ชนชั้นปกครอง และตระกูลผีผู้น้อย สืบเชื้อสายมาจากชนชั้นสามัญ ชาวไทดำนับถือผีและมีการบวงสรวงผีเป็นประจำ โดยจะทำ "กะล่อหอง" เอาไว้ที่มุมหนึ่งในบ้าน เพื่อใช้เป็นที่เซ่นไหว้บูชาผีบรรพบุรุษ สำหรับการประกอบพิธีกรรมไทดำจะถือว่า ผีผู้ท้าว

นั้นมีศักดิ์สูงกว่าผีผู้น้อยผู้น้อยจะต้องให้ความเคารพยำเกรง แต่สำหรับการดำเนินชีวิตนั้นทั้งสองตระกูลสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเสมอภาค

มณู อุดมเวช (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์ชาวไทยดำในประเทศไทย พบว่าบรรพบุรุษของชาวไทยดำในประเทศไทย ส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี สมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ตามลำดับ โดยเข้ามาด้วยอำนาจบังคับของกองทัพสยาม ที่กวาดต้อนชาวไทยดำมาไว้ที่เพชรบุรี 3 ครั้ง ในช่วง พ.ศ.2350-2400 ชาวไทยดำได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในจังหวัดเพชรบุรีก่อน หลังจากนั้นจึงเริ่มการอพยพไปอยู่ในพื้นที่อื่น กล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ.2400 มีการอพยพไปอยู่ที่สุพรรณบุรี ในปี พ.ศ.2420 มีการอพยพไปทางนครปฐม ต่อมาในราว พ.ศ.2440 มีการอพยพครั้งใหญ่จากเพชรบุรีไปอยู่ที่ชุมพร ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี นครสวรรค์ และในช่วง พ.ศ. 2460 มีการอพยพใหญ่อีกครั้งจากนครปฐม สุพรรณบุรี และเพชรบุรี ไปยังนครสวรรค์ พิจิตร และพิษณุโลก ส่วนในช่วง พ.ศ. 2469-2475 มีการอพยพเป็นครั้งคราว ไปสุโขทัย ประจวบคีรีขันธ์ พิษณุโลก กาญจนบุรี นครปฐม นครสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีการอพยพข้ามมาจากประเทศลาวเข้ามาทางจังหวัดเลยด้วย จากการวิจัยพบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวไทยดำอพยพ คือ ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและภัยแล้ง ชาวไทยดำจำนวนมากอพยพจากภูมิลำเนาเดิมเพื่อไปหาที่ดินทำกินใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่าเดิมโดยไม่คำนึงถึงปัญหาความห่างไกลจากเส้นทางคมนาคมหรือภูมิลำเนาเดิม

5. พื้นที่การวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดนครปฐม

(1) วิสัยทัศน์จังหวัด

“เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร เกษตรอุตสาหกรรมปลอดภัยที่ได้มาตรฐานสากล และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน”

(2) ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางด้านตะวันตก ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีน ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามเส้นทางถนนเพชรเกษม 56 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางถนนบรมราชชนนี (ถนนปิ่นเกล้า – นครชัยศรี) 51 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถไฟ 62 กิโลเมตร (สำนักงานจังหวัดนครปฐม, ม.ป.ป.) โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอไทรน้อย อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และเขตทวีวัฒนา เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร และอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และอำเภอท่ามะกา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 2.1 แสดงที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดนครปฐม

ที่มา: (สำนักงานจังหวัดนครปฐม, ม.ป.ป.)

(3) เขตการปกครอง

จังหวัดนครปฐมแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 106 ตำบล 930 หมู่บ้าน สำหรับการบริหารส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 14 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 101 แห่ง เขตการปกครอง 7 อำเภอ ได้แก่ 1. อำเภอเมืองนครปฐม 2. อำเภอกำแพงแสน 3. อำเภอนครชัยศรี 4. อำเภอดอนตูม 5. อำเภอบางเลน 6. อำเภอสามพราน และ 7. อำเภอพุทธมณฑล

(4) สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย และรับจ้าง โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ข้าว อ้อย ไม้ผล พืชผักต่างๆ และไม้ดอกไม้ประดับ ส่วนการทำปศุสัตว์ที่นารายได้มาสู่ประชากรได้แก่ การเลี้ยงสุกร เป็ด ไก่ กุ้งก้ามกราม และปลา เป็นต้น ทางด้านอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่ทำรายได้เข้าสู่จังหวัดมากที่สุด โดยอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนการลงทุนมากที่สุด คือด้านการบริการ รองลงมาคือ ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม และด้านเคมีและพลาสติกตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2548 อ้างใน สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2548))

5.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

(1) ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอกำแพงแสน เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครปฐม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดนครปฐม ห่างจากตัวเมือง 26 กิโลเมตร (สำนักงานจังหวัดนครปฐม, ม.ป.ป.) โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดราชบุรี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

ภาพที่ 2.2 แสดงที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดนครปฐม

ที่มา: (สำนักงานจังหวัดนครปฐม, ม.ป.ป.)

5.3 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตำบลสระสีมูม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

(1) ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลสระสีมูมเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอกำแพงแสน อยู่ห่างจากอำเภอกำแพงแสน ประมาณ 8 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดนครปฐม 33 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 40.67

ตารางกิโลเมตร หรือ 25,419 ไร่ โดยมีพื้นที่ติดต่อกับตำบลข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลกระต๊อบ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

(2) เขตการปกครอง

ตำบลสระสีมูมแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 24 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1	บ้านสระ
หมู่ที่ 2	บ้านโคก
หมู่ที่ 3	บ้านไผ่คอย

หมู่ที่ 4	บ้านไผ่สงคราม
หมู่ที่ 5	บ้านไผ่โทน
หมู่ที่ 6	บ้านเสื่ออีต่าง
หมู่ที่ 7	บ้านหนองมะเกลือ
หมู่ที่ 8	บ้านดอนเตาอิฐ
หมู่ที่ 9	บ้านดอนใหญ่
หมู่ที่ 10	บ้านหนองระแหง
หมู่ที่ 11	บ้านหนองพงใหญ่
หมู่ที่ 12	บ้านหนองพงเล็ก
หมู่ที่ 13	บ้านโคกโก - โคกแย้
หมู่ที่ 14	บ้านเกาะไผ่เถื่อน
หมู่ที่ 15	บ้านหนองพังพวย
หมู่ที่ 16	บ้านหนองโพธิ์
หมู่ที่ 17	บ้านฝ้างคลอง
หมู่ที่ 18	บ้านดอนแฉลบ
หมู่ที่ 19	บ้านหนองพงกลาง
หมู่ที่ 20	บ้านดอนเล็ก
หมู่ที่ 21	บ้านหนองคันรวก
หมู่ที่ 22	บ้านไผ่ทอง
หมู่ที่ 23	บ้านหนองพงน้อย
หมู่ที่ 24	บ้านเจริญสุข

(3) สภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ประมงน้ำจืดได้แก่ ปลานิล ปลาตะเพียน

กุ้งก้ามกราม กุ้งขาว

5.4 พื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไททรงดำในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

(1) หมู่บ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน

บ้านไผ่หูช้าง หมู่ 4 และ หมู่ 5 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
ชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสาย ไทดำ ชาวไทดำมีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และ

ยังคงส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ชาวบ้านยังคงสื่อสารกันด้วยภาษาไทยดำรวมถึง การสอนภาษาไทยดำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทดำในหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนวัดไผ่หูช้าง การสืบสานภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประกอบการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติ การสวมใส่เครื่องแต่งกายไทดำในเทศกาลสำคัญๆ นอกจากนี้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สืบทอดรุ่นต่อรุ่น ชาวไทดำ ไผ่หูช้างยังมีสถานที่ธรรมชาติที่สวยงามสำหรับให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม ได้แก่ นาบัวที่สวยงามช่วยสร้างบรรยากาศอันน่าประทับใจแก่ผู้เข้ามาเยือนอยู่ไม่น้อย นอกจากนี้ ยังมีแหล่งอาหาร กุ้ง ปลา และปลูกพืชผักปลอดสารพิษสำหรับบริโภคกันในครอบครัวและจำหน่ายแก่ผู้ที่ผ่านมาไปผ่านมาในราคาย่อมเยา ชุมชนไทดำ ไผ่หูช้างยังได้นำเสนอภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิตผ่านบ้านเรือนไทดำ และศูนย์วัฒนธรรม บ้านเรือนไทดำนำเสนอวิธีการดำเนินชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทดำ ศูนย์วัฒนธรรมเก็บรวบรวมและเผยแพร่เอกสารเกี่ยวกับไทดำ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้ที่ต้องการทำความรู้จักกับไทดำมากขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย

(2) หมู่บ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน

เป็นหมู่บ้านของชาวไทยเชื้อสายโซ่ง (หรือไทยทรงดำหรือไทดำ) ซึ่งอพยพเข้ามาเมืองไทยในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อปี พ.ศ.2311 เข้ามาอยู่ที่บ้านหนองปรัง อำเภอยะยอย จังหวัดเพชรบุรี ต่อมาได้ขยายที่ทำกินไปตามจังหวัดต่างๆ เช่น นครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี สุโขทัย เลย พิจิตร พิษณุโลก เป็นต้น วัฒนธรรม วิถีชีวิตและประเพณีของชาวไทยทรงดำเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง การแต่งกาย ชาวไทยโซ่งชอบใช้เครื่องแต่งกายสีดำหรือสีครามเข้มจนเกือบดำ ผู้หญิง ใ้ผมยาวเกือบ 1 เมตร เพื่อทำทรงผม เรียกว่า ปั้นเกล้า ไว้กลางศีรษะและสับปิ่นไว้ เสื้อผ้ามีเสื้อกั้ม เสื้อฮี ผ้าเปียว ผ้าชิ้นสีครามแกมมีลายทางสีฟ้า เรียกว่า ลายแดงโม ผู้ชาย สวมเสื้อกั้มหรือเสื้อไทแขนยาว กางเกงขายาวเรียกว่า “ส้วงขาฮี หรือ ส้วงกั้ม” มีสีดำ และ “เสื้อฮี” เป็นเสื้อประจำตัวในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ บ้านของชาวไทยทรงดำเป็นแบบดั้งเดิมโบราณ เป็นบ้านแบบเครื่องผูกวัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่ เช่น ฝาบ้าน พื้นบ้าน โครงสร้างหลังคาสูงชัน มุงด้วยหญ้าแฝก ใต้ถุน อุปนิสัยชาวไทยทรงดำ รักสงบ ซื่อสัตย์ อดทน ขยันขันแข็ง มีความรักและสามัคคีในหมู่คณะ รักความสนุกสนานเพลิดเพลิน นอกจากนั้นภายในหมู่บ้านมีหัตถกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ การทอผ้า และเครื่องจักสานต่าง ๆ ชาวไทยทรงดำยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีทุกปีในวันที่ 14 เมษายน จะมีงานประจำปีของหมู่บ้านคือ ประเพณีสงกรานต์ และมีสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เช่น เสื้อผ้า ข้าวซ้อมมือ ทองม้วน กล้วยฉาบ

(3) หมู่บ้านดอนทอง ตำบลดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน

ชาวบ้านดอนทองหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ส่วนใหญ่มีเชื้อสายเป็นชาวไทยหรือไทย
โชนซึ่งชาวไทยดำจะมีวิถีชีวิตและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเองโดยเฉพาะการแต่งกายจะนิยม
ทอผ้าใช้เองโดยเฉพาะผ้าชิ้นลายแดงโม

(4) หมู่บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม

ประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านหัวถนนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและมีเชื้อสายไทย
ทรงดา (ลาวซ่ง) วัฒนธรรมจึงยึดถือตามแบบอย่างทางพุทธศาสนา โดยมีประเพณีความเชื่อของชาว
ไทยทรงดำที่ยังคงอนุรักษ์และสืบสานมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีเสนเรือหรือการเซ่นไหว้บรรพ
บุรุษจัดขึ้นทุก 3 ปี ประเพณีทำขวัญหรือแปงขวัญ ประเพณีสงกรานต์แบบไทยทรงดำ เป็นต้น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประธาน เขียวขำ (2546) ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ในพิธีกรรมชุมชน
และประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ศึกษากรณีชุมชนลาวโชน จังหวัดสุพรรณบุรี คือ การศึกษาสาเหตุของ
การเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมชุมชน คือ พิธีบูชาศาลประจำหมู่บ้าน พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีป่าดง พิธี
เสนเรือ พิธีเสนตัว พิธีแปงขวัญ และการเปลี่ยนแปลงประเพณีเกี่ยวกับชีวิต 4 ด้าน คือ ประเพณี
การเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน และประเพณีการตาย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทาง
มนุษยวิทยาและกำหนดเอาหมู่บ้านดอนมะเกลือ ตำบลดอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัด
สุพรรณบุรี เป็นสนามวิจัย ผลการศึกษาสอดคล้องตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

1. การรับนวัตกรรมทางวัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมชุมชน
2. การรับนวัตกรรมที่มีชีวิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมชุมชน
3. แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมชุมชน
4. การพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมชุมชน
5. การคมนาคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีชีวิตในชุมชน
6. ระบบการศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีชีวิตในชุมชน
7. สื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีชีวิตในชุมชน
8. การย้ายถิ่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีชีวิตในชุมชน

วิลาวัลย์ ปานทอง และคณะ (2549) นำเสนอรายงานการวิจัยเรื่องภาษาและวัฒนธรรม
ไทยทรงดำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและภาษาของชาวไทยทรงดำ ที่ตำบลหนอง

ปรัง อำเภอยะเขยื่อ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านวัฒนธรรมศึกษา 4 ประเด็น ได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การแต่งกาย และความเชื่อและพิธีกรรม ด้านภาษาศึกษา 5 ประเด็น คือ ระบบเสียง ระบบคำ ระบบประโยคและวลี ภาษิต และสำนวน ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมด้านต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน ล้วนเป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านที่อยู่อาศัย มีการก่อสร้างเป็น ทรงหลังเต่า หลังคามุงด้วยหญ้าคา ฝาและพื้นใช้ไม้ไผ่เอามาทำเป็นฟากสับ การก่อสร้างจะไม่ใช้ตะปู แต่จะใช้สลัก ลิ่ม และหวายเป็นเรื่องถุกยึด ต่อมาบ้านก็จะพัฒนาไปตามยุคสมัย ด้าน อาหารการกิน มีอาหารทั้งคาวและหวาน อาหารคาวมีหลายประเภท ได้แก่ ประเภทยำ เช่น ยำเตา และจู้บผัก ประเภทแกง เช่น แกงหน่อส้ม และแกงผำ ประเภทแจ่ว เช่น แจ่วปลาร้า ทั้งนี้ เครื่องเทศสำคัญคือ “มะแข่น” ส่วนอาหารหวานมีหลายประเภท เช่น ขนมข้าวจี ขนมพันตอง และขนมข้าวเหนียววงดำ ด้านการแต่งกาย ชาวไทยทรงดำจะแต่งด้วยสีดำ โดยสวมใส่ได้ทุกโอกาส โดยเสื้อที่เป็นพิธีการคือ เสื้อฮี ซึ่งเป็นเสื้อประจำตัวของแต่ละคนที่จะใช้เสื้้นี้ไปจนตาย บ้านความเชื่อและพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อสำคัญที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ผีที่มีอำนาจสูงสุดคือ ผีแถน ซึ่งถือว่าเป็นเทพเทวดา ส่วนผีที่คอยปกป้องรักษาลูกหลานคือผีบรรพบุรุษ พิธีกรรมสำคัญที่ต้องปฏิบัติคือ พิธีเสนเรือน ส่วนพิธีกรรม อื่นๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น พิธีศพ และพิธีแต่งงาน เป็นต้น

จุฑามาศ คงสวัสดิ์ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในบริเวณ เมืองโบราณอู่ทอง และศึกษาถึงระดับความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองโบราณอู่ทองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ และมัคคุเทศก์ เป็นเชิงการสำรวจ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้คือความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานคือ t-test และ Analysis of Variance (ANOVA) ทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี มีจำนวนมากที่สุด การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี นักเรียนหรือนักศึกษามีจำนวนมากที่สุด ส่วนใหญ่ไม่เคยมาท่องเที่ยวการเดินทางมาครั้งนี้เป็นครั้งแรก การเดินทางมาจากภาคกลางประเภทกลุ่มเดินทางคือมากับกลุ่มเพื่อน ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทาง และตัดสินใจท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากสื่อประชาสัมพันธ์ ที่เป็นการแนะนำจากเพื่อนมากที่สุด นักท่องเที่ยวเห็นว่าแรงจูงใจในการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากจำนวน 5 ด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้คือ ด้านการบริการ ด้านสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ด้านการเดินทาง ด้านจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกตามลำดับ และสุดท้ายมีแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลางคือด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศอายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ แตกต่างกันมีระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองโบราณอุทอง ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ และภาคีเครือข่าย มีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองโบราณอุทอง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด 5 ด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ด้านกายภาพหรือภูมิทัศน์ ด้านความปลอดภัย ด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วม ด้านแหล่งเรียนรู้ และด้านความสะดวกหรือบริการพื้นฐาน

วิษุพันธ์ ไทยโพธิ์ศรี (2553) ทำการศึกษาเรื่องการปรับตัวและการดำรงอยู่ของชุมชนลาวโซ่ง กรณีศึกษา บ้านเกาะแรด อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ประวัติความเป็นมาของวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนลาวโซ่งบ้านเกาะแรดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2) ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีต่อการปรับตัวและการดำรงอยู่ของชุมชนลาวโซ่ง บ้านเกาะแรดภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ครู ผู้นำท้องถิ่น พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้าน การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง การสังเกตการณ์ แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) โดยมีผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการวิจัยในการวิเคราะห์ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปสำหรับข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในภาคสนาม และใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย การเปรียบเทียบข้อมูลและการจำแนกชนิดของข้อมูล ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ สภาพเศรษฐกิจของชุมชนลาวโซ่งบ้านเกาะแรด มีการขยายตัวมากขึ้น เป็นลำดับ ประชากรส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำนาเป็นการรับจ้างในโรงงาน อุตสาหกรรมยางผลิตรถยนต์ การกระจายอาชีพ โอกาสทางการศึกษา และการมีอิสระในการเลือกคู่ครองมีมากขึ้น รูปแบบทางสังคมมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงใกล้เคียงกับสังคมเมือง ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมพบว่า ชาวลาวโซ่งเกิดการแลกรับวัฒนธรรม ของกลุ่มชนอื่นเข้ามา ผสมผสานร่วมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เกิดการปรับเปลี่ยนขั้นตอนในการปฏิบัติพิธีกรรมให้สะดวกมากขึ้นตามยุคสมัย อีกทั้งอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจและสังคมบางอย่างก็มีผลกระทบต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาวลาวโซ่งให้เปลี่ยนแปลงไป สำหรับปัจจัยและเงื่อนไขในการดำรง

อยู่ของชุมชนลาวโซ่ง พบว่า รูปแบบการเลี้ยงดูที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดระหว่างบิดามารดากับบุตรก่อให้เกิดความผูกพันอย่างเหนียวแน่นในครอบครัว ชาวลาวโซ่งมีวิธีการในการแสดงความคิดเห็นที่เรียกว่า “ลักษณะของการนับถือบุญคุณ” สิ่งเหล่านี้เป็นที่มาของพิธีกรรมในการบูชาผีบรรพบุรุษต่าง ๆ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้ง การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมความสามัคคีปรองดอง ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และอิทธิพลของผู้นำชุมชนก็เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนการดำรงอยู่ด้วยเช่นกัน

ธงชัย ลุ่มเพชร (2554) ทำการศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านพฤติกรรม และด้านวัฒนธรรมโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญผลการศึกษาพบว่า ด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน พบว่าชาวไทยทรงดำอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลัก มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยกัน เวลาว่างจากการทำงานชาวไทยทรงดำจะออกไปดูไร่นา คนสมัยก่อนจะใช้เวลาว่างในการจักสานทำเครื่องใช้ไม้สอยไว้ใช้ในครัวเรือน ใช้จ่ายอย่างประหยัด อยู่ในแบบวิถีชาวไทยทรงดำซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ ด้านพฤติกรรม พบว่าชาวไทยทรงดำโดยนิสัยเป็นคนรักสงบ อยู่กันแบบพี่น้อง มีการช่วยเหลือกัน มีการจัดงานประเพณีการเล่นของไทยทรงดำเป็นประจำทุกปี มีกิจกรรมร่วมกัน มีการไปมาหาสู่กัน มีการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย การร่วมแรงร่วมใจ ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะของชาวไทยทรงดำด้านวัฒนธรรม พบว่าชาวไทยทรงดำมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีประเพณีเส่นเรือ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ และประเพณีงานศพ ชาวไทยทรงดำมีวัฒนธรรมการแต่งกาย การไว้ทรงผมบั้นเกล้า มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทยทรงดำ ผลการศึกษาวิจัย วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรีจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการอนุรักษ์วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำให้อยู่คู่กับชุมชนตำบลบ้านดอน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างยั่งยืนต่อไป

นฤมล ถิ่นวิรัตน์ (2555) ทำการศึกษาเรื่องอิทธิพลของอินโฟกราฟิกต่อการสื่อสารข้อมูลเชิงซ้อน กรณีศึกษาโครงการ “รู้สู้ flood” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของอินโฟกราฟิกที่มีผลต่อการสื่อสารการถ่ายทอดข้อมูลที่มีความซับซ้อน คลุมเครือให้สามารถเข้าใจได้ง่าย รวดเร็ว แจ่มชัด

กว่าการสื่อสารด้วยตัวอักษรเพียงอย่างเดียว โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้โครงการ “รู้สู้ flood” เป็นกรณีศึกษา การวิจัยเริ่มจากการศึกษาและวิเคราะห์การใช้อินโฟกราฟิกในรูปแบบและสถานการณ์ต่างๆ จากนั้นวิเคราะห์เกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสารของประชาชนในช่วงน้ำท่วม โดยแบ่งกลุ่มประชาชนเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชาชนทั่วไปที่เคยประสบกับมหาอุทกภัย ในปลายปี พ.ศ.2554 จำนวน 50 คน 2) ประชาชนทั่วไปที่ไม่เคยประสบมหาอุทกภัย ในปลายปี พ.ศ.2554 จำนวน 50 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทำแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาของประชาชนในการรับข้อมูลจากภาครัฐและเอกชนในช่วงน้ำท่วม จากนั้นผู้วิจัยได้ให้กลุ่มประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนที่ 1 ชมวิดีโอ รู้สู้! Flood อันเป็นกรณีศึกษาพร้อมทำแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ผลประเมินจากแบบสอบถามส่วนที่ 2 ใช้เพื่อวิเคราะห์และสร้างเครื่องมือตรวจสอบผลในรูปแบบของแบบสอบถาม และตรวจสอบผลโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน วิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การสรุปผล ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลที่มีความซับซ้อน เชื่อมโยงกับข้อมูลหลายด้าน การแปลงข้อมูลเป็นภาพในรูปแบบของอินโฟกราฟิกจะช่วยให้ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจได้ดีขึ้น เร็วและแจ่มชัดขึ้นกว่าการสื่อสารในรูปแบบของตัวอักษรเพียงอย่างเดียว มีความพึงพอใจในเชิงบวกอยู่ในระดับมากที่สุด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระหว่างผู้วิจัย ผู้นำชุมชน คนในชุมชน นักเรียน นักศึกษา โดยวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) และวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) ข้อมูลที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์นั้นจะเป็นข้อมูลภาคสนาม โดยเน้นเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interviews) โดยมีการดำเนินวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะเตรียมการ

1.1 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำ

1.2 ประสานหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อสำรวจพื้นที่เบื้องต้นและสอบถามบุคคลที่จะให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่คณะผู้วิจัย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาเชิงลึกต่อไป

1.3 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาพิจารณากำหนดแนวทางการเก็บข้อมูลหลัก ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึก วัฒนธรรม ประเพณีที่จะเกิดขึ้นตามเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

1.4 พัฒนาเครื่องมือในการทำวิจัย และเตรียมความพร้อมคณะผู้วิจัย ผู้นำในชุมชน ผู้รู้ เยาวชนในชุมชนที่สนใจจะร่วมสำรวจกับคณะผู้วิจัย

2. ระยะดำเนินการ

2.1 การสำรวจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ประวัติความเป็นมา บริบททั่วไปชุมชน เศรษฐกิจสังคม และวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

2.2 การออกแบบคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม

2.3 การประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม

3. ระยะการขยายผลการวิจัย

- บูรณาการกับการเรียนการสอน โดยจัดกิจกรรมให้นักศึกษาในหัวข้อ “ถอดชีวิตจากภาพ ทราบเรื่องราวไททรงดำ กำแพงแสน” โดยจะจัดให้นักศึกษาลงสำรวจชุมชนร่วมกับ

คณะนักวิจัย และคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และให้นักศึกษาเลือกประเด็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ตนเองสนใจมาถ่ายทอดในรูปแบบสื่อประเภทต่างๆ แล้วนำผลงานที่ได้ไปจัดแสดงที่ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมูม และต่อยอดเป็นการพัฒนาปรับปรุงศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมูม ให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในชุมชนต่อไป

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมูม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

- ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ชาวไททรงดำอาศัยอยู่ในตำบลสระสีมูม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ใน 5 หมู่บ้าน จำนวน 1,484 คน จาก 330 ครัวเรือน

- กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นชาวไททรงดำ จาก 5 หมู่บ้าน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือก ประกอบด้วย แกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน หมอพื้นบ้าน ครู ผู้รู้พิธีปฏิบัติ และพระสงฆ์ จำนวน 20 คน

2. การประเมินคู่มือการท่องเที่ยว ได้แก่

- ผู้นำชุมชน ครู นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พระ และผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวน 3 คน

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จำนวน 2 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมูม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

1.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีแนวคำถาม (interview guides) ในการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ นอกจากนี้จะมีการใช้เครื่องช่วยบันทึกการสัมภาษณ์ เพื่อให้เก็บรายละเอียดได้ครบถ้วนที่สุด

1.2 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม ทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยว สถานที่สำคัญของชุมชน โดยคณะผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจพร้อมกับชาวบ้าน รวมทั้งการบันทึกภาพประกอบ

2. การประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมูม

2.1 การสนทนากลุ่ม โดยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกข้อมูล ในการรวบรวมข้อมูลด้านการประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชน ครู นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พระ และผู้สูงอายุ

2.2 แบบประเมินด้านการออกแบบคู่มือการท่องเที่ยว โดยแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. การศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม

1.1 การสำรวจ รวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมา บริบททั่วไปชุมชนของไททรงดำ การตั้งถิ่นฐาน เศรษฐกิจสังคม และวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ให้ข้อมูล ร่วมสำรวจข้อมูลกับคณะผู้วิจัย และผู้วิจัยนำนักศึกษาเข้าร่วมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการค้นหาประวัติหมู่บ้านและเน้นเหตุการณ์สำคัญๆของหมู่บ้าน และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน และการสนทนากลุ่ม พร้อมการบันทึกเสียง และการบันทึกภาพ

1.2 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาร่วมกับแกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน หมอพื้นบ้าน ครู ผู้รู้พิธีปฏิบัติ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม

2. การออกแบบและประเมินคู่มือการท่องเที่ยว

2.1 กำหนดแนวคิด และเค้าโครงเนื้อหาของคู่มือ รวมทั้งการออกแบบกราฟิก โดยนำผลการศึกษาที่ผ่านการวิเคราะห์และประชาพิจารณ์จากชุมชนมาเป็นข้อมูลในการวางแผน และกำหนดแนวคิดสื่อทั้งหมด และดำเนินการผลิตคู่มือการท่องเที่ยว

2.2 การประเมินคุณภาพคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม โดยชุมชนและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบค่าสถิติและการบรรยายเชิงพรรณนา

ภาพที่ 3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้สูงอายุ

ภาพที่ 3.2 การสัมภาษณ์พระครูวิธานสังฆการ เจ้าอาวาสวัดลาดปลาเค้า อำเภอท่าแพงแสน จังหวัดนครปฐม

3.4 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้องและความแม่นยำของข้อมูลอยู่ตลอดเวลา โดยจะดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2551) การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูลคือใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ เช่น การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ร่วมกับการสังเกตการณ์ รวมทั้งการหาข้อมูลจากแหล่งเอกสาร

อื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบด้านข้อมูลจากแหล่งบุคคลที่ต่างกัน กล่าวคือ ในส่วนของผู้ถูกสัมภาษณ์ นอกจากผู้ถูกสัมภาษณ์หลัก ยังมีการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นด้วย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ ให้เจ้าของข้อมูลตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล โดยวิธีการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ข้อมูล มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

3.5 การบูรณาการกับการเรียนการสอน

จัดกิจกรรมให้นักศึกษาในหัวข้อ “ถอดชีวิตจากภาพ ทราบเรื่องราวไททรงดำ กำแพงแสน” โดยจัดให้นักศึกษาลงสำรวจชุมชนร่วมกับคณะนักวิจัย และคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และให้นักศึกษาเลือกประเด็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ตนเองสนใจมาถ่ายทอดในรูปแบบสื่อประเภทต่างๆ แล้วนำผลงานที่ได้ไปจัดแสดงที่ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมูม และต่อยอดเป็นการพัฒนาปรับปรุงศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมูม ให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในชุมชนต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษา เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ กรณีศึกษาตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม สามารถนำเสนอผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาและสำรวจวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1 ประวัติความเป็นมาไททรงดำ ตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ไททรงดำได้อพยพเข้ามาอยู่ประเทศไทยในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ในปี พ.ศ.2322 เนื่องจากต้นแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เจ้านครเวียงจันทน์ได้กระทำอันหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองเวียงจันทน์ในปี พ.ศ.2321 ครั้นปี พ.ศ.2322 กองทัพสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก กำหนดให้กองทัพหลวงพระบาง ยกกำลังไปตีเมืองม่วย เมืองทัน ซึ่งเป็นเมืองของไททรงดำ แล้วกวาดต้อนพลเมืองไททรงดำและลาวเวียงจันทน์มายังประเทศไทย และให้ลาวเวียงจันทน์ตั้งถิ่นฐานที่เมืองสระบุรี ราชบุรีและเมืองจันทบุรี ส่วนไททรงดำให้ตั้งถิ่นฐานที่เมืองเพชรบุรี สันนิษฐานว่าอยู่ที่หนองปรัง อำเภอเขาย้อย ในปี พ.ศ.2335 ไททรงดำได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้ง เนื่องจากพวกเมืองแกลง เมืองพวนแข็งข้อต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงยกกองทัพไปตี และได้ไททรงดำและลาวพวนมาไว้ที่เพชรบุรี

จากการอพยพของชาวไทซ่ง จะเห็นได้ว่าถิ่นฐานเดิมของไทยซ่งในประเทศไทยอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี การที่โปรดเกล้าฯ ให้ไทยทรงดำไปอยู่ที่เพชรบุรีนั้นอาจเป็นเพราะจังหวัดเพชรบุรีมีป่าและเขา มาก มีหุบห้วย ลำธาร น้ำท่วมไม่ถึง ลักษณะภูมิประเทศคล้าย ภูมิประเทศบ้านเก่าเมืองเดิม คือ เมืองแกลง แคว้นสิบสองจุไทย การที่ไทยทรงดำ ได้อาศัยกระจัดกระจาย ในที่ต่างๆในประเทศไทยนั้น เหตุผลหนึ่งก็คือไทยดำรุ่นเก่ามีความปรารถนาแรงกล้าที่จะกลับไปถิ่นฐานบ้าน เกิดของตน คือ เมืองแกลง จึงพยายามเดินทางขึ้นไปทางเหนือ เมื่อถึงฤดูฝนก็พักผ่อน ที่ใดที่หนึ่ง ทำนาเพื่อหาเสียบ้างไว้สำหรับการเดินทางต่อไป เดินทางเรื่อยไป จนกระทั่งคนแก่ต้องตายจากไปในระหว่างการ เดินทาง ลูกหลานก็ไม่สามารถจะเดินทางกลับไปได้ จึงตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่ตามทางเป็นแห่งๆไป เดินทางไปได้ไกลสุดที่จังหวัดพิจิตร และพิษณุโลก เราจึงเห็นว่ามิไทยซ่งอาศัยอยู่ประปรายที่จังหวัดเหล่านี้ นอกจากเหตุผลนี้แล้วยังมีเหตุผลอื่น คือ การอพยพเพื่อไปหาที่ทำกินใหม่ ในบริเวณจังหวัดใกล้เคียง เช่น ราชบุรี สุพรรณบุรี และ

นครปฐม ดังนั้นไทยทรงดำที่กระจายกันอยู่ในที่ต่างๆ ของประเทศไทยล้วนแต่เป็น เชื้อชาติของ ไทยทรงดำที่ไปจากเพชรบุรีทั้งสิ้น

จังหวัดนครปฐม มีไทยโซ่งอยู่ใน 5 อำเภอด้วยกัน คือ 1.อำเภอเมืองนครปฐม ที่ ตำบลดอนยายหอม บ้านดอนขนาดใหญ่ และบ้านสะแกราย ที่ตำบลสระกระเทียม บ้านดอนทราย 2. อำเภอกำแพงแสน ที่ตำบลทุ่งกระพังโหม บ้านยาง ที่ตำบลทุ่งขวาง บ้านหนองขาม ที่ตำบลกระ ตีบ บ้านชาวไร่ ที่ตำบลห้วยม่วง บ้านห้าง ที่ตำบลสระสี่มุม บ้านไผ่คอย บ้านไผ่สงคราม และ บ้านไผ่โทน ที่ตำบลดอนข่อย บ้านดอนทอง บ้านดอนมะกอก และบ้านบ่อน้ำจืด ที่ตำบลสระ พัฒนา บ้านสระ บ้านหัวซุกบัว บ้านหนองหมู บ้านหนองเทียม บ้านไร่ใหม่ และบ้านหนองพงนก ที่ตำบลรางพิบูล บ้านกำแพงแสน 3.อำเภอดอนตูม ที่ตำบลดอนพุทรา บ้านหัวถนน ที่ตำบลลำ ลูกบัว ที่บ้านแหลมกระเจา 4.อำเภอสามพราน ที่ตำบลตลาดจินดา บ้านลำเอียง บ้านตากแดด และบ้านหนองอีแบน 5.อำเภอบางเลน ที่ตำบลบางไทรป่า บ้านคลองพิศมัย ที่ตำบลดอนตูม บ้านดอนขมิ้น บ้านทรายไทย และบ้านหัวทรายลาว ที่ตำบลบางปลา บ้านเกาะแรด ที่ตำบลไผ่หู ช้าง บ้านหนองปรัง บ้านปลายคลองบางเลน และบ้านไผ่หูช้าง

ตำบลสระสี่มุม ในอดีตเป็นป่ารก ไม่มีคนอาศัยอยู่ ผู้คนส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ บริเวณใกล้แม่น้ำนครชัยศรี ซึ่งอยู่ถัดจากหมู่บ้าน ประมาณ 30 กิโลเมตร ต่อมา รัชกาลที่ 3 มี พระราชดำริให้ทำการขุดคลองบางปลา เข้าถึงบ้านพุ่มกำแพงแสน เพื่อใช้ลำเลียงฟืนส่งโรงหีบ หลวง ที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำนครชัยศรีได้ทันเวลา จึงกวาดต้อนชาวลาวจากเพชรบุรีให้มาทำการตัดฟืน จึงเกิดการตั้งถิ่นฐานของไทยทรงดำรุ่นแรก ต่อมา รัชกาลที่ 5 ทรงประกาศเลิกทาส ทำให้ชาว ลาวไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แหลมกระเจา อำเภอบางเลน แต่มีอีกกลุ่มที่สังเกตเห็นว่า บริเวณที่ตนเคยไป ตัดฟืนมีความอุดมสมบูรณ์ จึงมีการมาตั้งถิ่นฐาน เริ่มแรกประมาณ 4-5 ครัวเรือน เมื่อตั้งถิ่นฐาน แล้วเห็นว่าเป็นดินแดนที่สงบสุข อุดมสมบูรณ์และที่ดินยังไม่มีใครจับจอง จึงส่งต่อส่งข่าวให้ญาติ ที่ จ.เพชรบุรี อพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้จนกลายเป็นชุมชนไททรงดำ บ้านสระสี่มุม มาถึง ปัจจุบัน

1.2 วิถีชีวิต

ชาวไททรงดำ หรือ ลาวโซ่ง ที่อยู่ในตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม มีการทำนาเป็นอาชีพหลัก ต่อมาประสบปัญหาเรื่องราคาข้าวตกต่ำ จึงหันไปทำไร่ เพาะปลูกแตงโม ส่วนคนหนุ่มสาวได้หันไปทำอาชีพรับจ้างนอกหมู่บ้าน แต่อาชีพที่กำลังสร้าง รายได้ให้กับชาวไททรงดำตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในปัจจุบันคือ อาชีพทำนาทุ้ง ชาวไทยทรงดำหรือลาวโซ่งได้รับการขนานนามธรรมเนียมประเพณีกันอย่างเหนียว แน่น เช่น การแต่งกาย การเชนผีบรรพบุรุษ เป็นต้น ชุมชนไททรงดำบ้านสระสี่มุม เป็น ครอบครัวที่เป็นเครือญาติกัน โครงสร้างของครอบครัวประกอบด้วย ปู่ย่า/ตายาย พ่อแม่ ลูกเขย/ สะใภ้ และลูกหลาน เหลน ในอดีตเป็นครอบครัวใหญ่ อยู่กันหลายคน แต่ปัจจุบันจะแยกกันอยู่

เพียงพ่อแม่ลูก เป็นครอบครัวเล็กๆ แพบทุกบ้านจะคล้ายๆ กัน มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่ายๆ แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบพี่แบบน้อง คนในหมู่บ้านมีความรักความสามัคคีและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

1.3 ลักษณะบ้านอยู่อาศัย

ลักษณะบ้านอยู่อาศัยของชาวไทยทรงดำ หรือ ลาวโซ่งในอดีตใช้วัสดุธรรมชาติทั้งหมด เช่นโครงสร้างตัวบ้านใช้ไม้เนื้อแข็ง พื้น เสาग่ามไม้ ส่วนผนังใช้ไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าแฝก ทรงจั่วยอดแหลม ภายในบ้านมีการแบ่งพื้นที่ทำครัว พื้นที่นอน มีการกั้นผนังสำหรับผีเรือน (กะล่อห้อง) และมีชานหน้าบ้าน บันไดไม้แคบเล็กสูงชัน ปัจจุบันนิยมปลูกแบบเรือนไทย มีการประยุกต์ก่อด้วยปูนซีเมนต์ แทนไม้ มุงหลังคาด้วยกระเบื้องแบบยุโรป หรือแบบบ้านเรือนไทยภาคกลางทั่วไปที่มีหลังคาจั่วเป็นยอดแหลม หลังคาลาดเทได้ถุนสูงสำหรับนั่งทำงานพักผ่อนและใช้เก็บเครื่องมือทำงานเกษตร ภายในบริเวณบ้านจะต้องมีขี้วัว ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญมากแก่ชีวิตชาวไทยทรงดำ เพราะมีอาชีพทำนา ขนาดของขี้วัวบางบ้านใหญ่เกือบเท่าตัวบ้าน ลักษณะการก่อสร้างความแข็งแรงคล้ายกับตัวบ้าน มีการมุงหลังคาด้วยจั่ว มีบันไดลงสู่ลานดินเสา บางบ้านใช้ไม้ไผ่ทำผนัง ชาวไทยทรงดำบูชาพระแม่โพสพว่ามีบุญคุณต่อการดำรงชีวิต ปัจจุบันจะเห็นว่า ขี้วัวถูกปล่อยทิ้งร้าง เพราะไม่ต้องเก็บขี้วัวอย่างแต่ก่อนแล้ว จึงไม่นำมาใช้งานเป็นที่พักอาศัยหรือเหยียบย่ำเป็นการนำสิ่งอัปมงคลใส่ตัว ขี้วัวจึงถูกทิ้งร้างหรือไว้เก็บของ ไม่ได้ ฎกรื้อทิ้งไป

การปลูกบ้านของไทยทรงดำในสมัยปัจจุบันพบว่า ลักษณะบ้านเรือนเปลี่ยนไป เหตุเพราะไม่มีราคาสูง เมื่อบ้านหลังเก่าที่สร้างขึ้นผุพังหรือปลวกกินเสียหาย บางครอบครัวก็จะรื้อหลังเก่า หันมาใช้ปูน หิน ทราย ซึ่งราคาไม่สูงนัก เมื่อเทียบกับไม้ สร้างบ้านเรือนทรงสมัยใหม่ ทำเป็นสองชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน โดยชั้นบนใช้ไม้เป็นพื้นบ้านและฝาบ้าน หรือบางครอบครัวสร้างบ้านเรือนเป็นตึกทั้งหมดชั้นเดียวหรือสองชั้น หลังคามุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง แต่สิ่งหนึ่งในบ้านเรือนไทยทรงดำที่ยังคงมีอยู่ไม่เคยเปลี่ยนไป ก็คือ ทุกบ้านจะมี “กะล่อห้อง” อยู่มุมของเสาด้านใดด้านหนึ่งไว้สำหรับเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ

All rights reserved

ภาพที่ 4.1 ลักษณะบ้านไทยทรงดำในอดีต

ภาพที่ 4.2 ลักษณะบ้านไทยทรงดำในปัจจุบัน

1.4 อาหารพื้นบ้าน

นิยมบริโภคข้าวเจ้ามากกว่าข้าวเหนียว ข้าวเหนียวส่วนใหญ่แล้ว จะใช้ในพิธีกรรม และใช้เลี้ยงแขกซึ่งเป็นญาติๆ และเพื่อนพ้องที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง ที่บอกมาช่วยงานและร่วมงาน สิ่งที่ใช้เป็นกับข้าวจะหาได้ตามท้องถิ่น ได้แก่ ปลา ผักบุง ผักตามริมรั้ว เช่น กระถิน ตำลึง เป็นต้น บางบ้านจะปลูกผัก พืชสวนไว้กินเอง เช่น มะเขือ พริก แตงกวา บวบ เป็นต้น กับข้าวที่ใช้ในพิธีกรรมจะเป็นน้ำพริกปลาร้า แกงเผ่า แกงส้ม หน่อไม้ดอง ผักจู้บ แกงหยวก และแกงบอน เป็นต้น

ภาพที่ 4.3 อาหารพื้นบ้าน

1.5 ความเชื่อ

1. ผีเรือน หรือ ผีเฮือน คือ ผีปู่ย่าและผีพ่อแม่ ตลอดจนผีพี่น้องของปู่และพ่อ ที่ได้รับการเชิญให้ขึ้นมาอยู่ในบ้านเรือนของลูกหลานที่กะล๋อห้อง การตายของญาติ (หว่าสัง) คนในวงศ์ตระกูลเดียวกัน เป็นเพียงการตายของร่างกายหยาบ (กิง) แต่วิญญาณของผู้ตาย (ผีขวัญ) ยังคงเหลืออยู่ มีความผูกพันกับลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ เหมือนกับตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงเป็นเหตุผลว่าเมื่อบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่ ตายแบบ “ตายดี” ผีขวัญหรือผีวิญญาณของพวกท่าน จึงมิได้ถูกปล่อยทิ้ง แต่ลูกหลานจะเชิญให้ขึ้นมาอยู่บนบ้านและเป็นใหญ่ในบ้านในฐานะ “ผีเฮือน” เพื่อดูแลปกป้องตนเองและครอบครัว เชื่อกันว่า ผีเฮือนสามารถช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลานและบันดาลให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ชีวิตของลูกหลานได้ ถ้าหากได้รับการนับถือ เอาใจใส่ และเซ่นไหว้จากลูกหลานด้วยดี ผีเรือนก็จะคุ้มครองป้องกันเราจะทำอะไรก็จะมีกินมีอยู่ร่ำรวย หากไม่ทำเช่นนั้นเชื่อว่ในตระกูลนั้นก็จะทำอะไรไม่เจริญรุ่งเรือง

ภาพที่ 4.4 กะล๋อห้อง

2. ผีประจำหมู่บ้าน ผีประจำหมู่บ้าน คือ เจ้าพ่อ ถือเป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน” ที่ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ สร้างศาลให้อยู่ และมีชื่อเรียกตามชื่อหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ ชาวไททรงดำเชื่อว่าผีประจำหมู่บ้านหรือเจ้าพ่อสามารถฟังฟัง เพื่อให้ช่วยคุ้มครองและปกป้องชาวบ้านและรักษาพืชผลและสัตว์เลี้ยงของชาวบ้าน และขจัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่พวกเขาได้ ศาลเจ้าประจำหมู่บ้านนิยมสร้างให้ตั้งอยู่ใกล้ๆ ทางเพื่อให้ชาวบ้านและคนที่ผ่านไปมาพบเห็นได้ง่ายจะได้กราบไหว้ ขอพร และบนบานเจ้าพ่อได้สะดวก จะมีพิธีเลี้ยงศาลประจำหมู่บ้านร่วมกันหนึ่งครั้งในแต่ละปี คือช่วงเดือนแปดเดือนเก้า คนในหมู่บ้านก็จะมีการไปรวมกันทำพิธีเช่นไหว้ การเช่นไหว้จะมีตัวแทนผู้นำ เขาเรียกว่า “เจ้าจ้ำ” เจ้าจ้ำก็จะเป็นคนนำทำพิธีเช่นไหว้เจ้าพ่อ แล้วเขาก็จะบอกกล่าวเจ้าพ่อขอให้เจ้าพ่อคุ้มครองปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข

ภาพที่ 4.5 เจ้าพ่อ

1.4 วัฒนธรรมเรื่องพิธีกรรม

1. การเสนเรื่อน คือ พิธีกรรมเช่นไหว้ผีเรื่อนของชาวลาวโซ่ง ผีเรื่อนที่ชาวลาวโซ่งนับถืออย่างเคร่งครัดคือ บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยเฉพาะ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลูกหลานจะอัญเชิญวิญญาณบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วให้ขึ้นเรื่อน ในห้อง กะล้อห้องซึ่งเป็นห้องเล็กๆ อยู่มุมในवासุดของตัวเรื่อน ลูกๆจะจุดธูปใส่ในบัญชีผีประจำบ้าน เรียกว่า “ปับผีเรื่อน” และจะทำพิธีเลี้ยงผีเรื่อน เรียกว่า “พิธีเสนเรื่อน” ในทุกๆ 2 - 4 ปี เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูของลูกหลานเป็นการระลึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการบอกกล่าวให้ผีบรรพบุรุษช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข สุขภาพแข็งแรงไม่มีโรคภัยเบียดเบียน ผีบรรพบุรุษจะเป็นผีที่ดีที่ตายในบ้านหรือเจ็บป่วยแก่ชราตายไม่ใช่ผีที่ตายจากอุบัติเหตุ หรือผีตายโหง ภายในห้องกะล้อห้องจะไม่มีเก้าอี้กระตัก จะมีแต่เพียงแก้วน้ำ และถ้วยชามวางไว้สำหรับใส่อาหารมาเช่นไหว้ทุกๆ 10 วัน ข้างฝาบ้านจะเจาะเป็นรูกลม สำหรับให้หมอเสนทั้งอาหารที่เช่นผีเรื่อนลงใต้ถุนเรื่อน ซึ่งมีความเชื่อว่าผีเรื่อนจะมากินเครื่องเช่น ชาว

ไทยทรงดำจะไม่ทำพิธีในเดือน 5 เพราะเป็นช่วงแล้ง ข้าวปลาอาหารไม่อุดมสมบูรณ์ ในเดือน 9 เดือน 10 มีความเชื่อว่าผีเรือนไปเฝ้าเทวดา และเมื่อถึงกำหนดพิธีแล้วไม่ทำพิธีอาจจะมีเรื่องเดือดร้อนต่างๆเกิดขึ้นกับครอบครัวหรือคนในบ้านได้ เนื่องจากผีบ้านผีเรือนอดอยากไม่ได้กินเครื่องเซ่นไหว้ การสืบสกุลของตระกูลด้วยการสืบผี จะยึดถือเพศชายเป็นหลักเริ่มจากพ่อบ้านคนต่อไปต้องเป็นลูกชายหรือหลานชาย ห้ามเป็นเพศหญิงโดยเด็ดขาด

ประเพณีการเสนเรือนจะมี 2 กลุ่ม คือ การเสนเรือนผู้น้อยเป็นตระกูลของคนสามัญธรรมดา และการเสนเรือนผู้ท้าวเป็นตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าในอดีต พิธีเสนเรือนผู้น้อยโดยเจ้าภาพจะไปปรึกษาหมอสอนกำหนดวันโดยเลือกวันที่ไม่ตรงกับวันตายของพ่อหรือเฒ่าศพ จากนั้นไปบอกญาติพี่น้องที่มีผีเดียวกัน และแขกมาร่วมงาน ญาติพี่น้องที่มีสายเลือดเดียวกัน พ่อแม่เดียวกันจะแต่งกายด้วยชุดธรรมดา ส่วนญาติที่มาจากกาการแต่งงานจะใส่ชุดเสื้อฮี ส่วนแขกที่มาร่วมงานจะใส่ชุดธรรมดา

ภาพที่ 4.6 หมอสอนทำพิธีไหว้ผีเรือนภายในกะล้อห้อง

เครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วยหมู เพราะชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่จะเลี้ยงหมูไว้ใช้ในพิธีกรรมเจ้าของบ้านจะนำหมูมามัดขาให้ลูกเขยหรือหลานเขยคล้องเสื้อฮีแล้วหามหมูขึ้นบ้านไปวางไว้หน้าห้อง กะล้อห้อง แล้วทำความเคารพบอกกล่าวผีเรือน ต่อมาเริ่มฆ่าแหละหมูตัดซี่โครง 7 ซี่ ขัอกระดูกสันหลัง 7 ขัอ และใส่หมูวางรอบปานผืน เจ้าของบ้านจะทำการตักแต่งปานผืนด้วยใบตอง ภายในใส่อาหารทั้งสดและสุก เช่นหมูสด ข้าวเหนียวพร้อมถั่ว (ตะเกียบ) ข้าวต้มมัด เผือก มัน อ้อย ผลไม้ต่างๆ มากาพลู่ ขนมน

ภาพที่ 4.7 เครื่องเซ่นไหว้ผีเรือน

อาหารที่ใช้ในพิธีและเลี้ยงแขกที่ขาดไม่ได้เด็ดขาดคือ แกงหน่อไม้เปรี้ยว ต้มกระดูกหมู ผักกาดดอง ต้มเครื่องใน

ภาพที่ 4.8 ต้มกระดูกหมูผักกาดดอง

หมอเสนาจะคล้องเสื่อฮี ถือวี (พัด) มีผู้ช่วย 1 คน บอกกล่าวบางตอนในกรรมพิธี เจ้าของบ้านจะให้เหล่าชาวแก้มอเสนา และนำอาหารมาเลี้ยงได้แก่ ถาดไก่ช้อง คือการตัดปีก และขาไก่มาเรียงแกงไก่ใส่หน่อไม้เปรี้ยว 1 ชาม ข้าว 1 ชาม ข้าวเหนียว หมอเสนาจะตอรับอาหารและเรียกญาติผีเดียวกันมาร่วมรับประทานด้วยกัน เสร็จแล้วหมอเสนาจะทำพิธีเรียกวิญญาณพ่อแม่ บรรพบุรุษมากินอาหารโดยคิบอาหารในปานผืนใสรูที่ฝาข้างบ้าน เป็นช่องส่งอาหารให้ผีเรือน โดยเรียกชื่อผีเรือนทีละคน พิธีเซ่นมีขั้นตอนการไหว้ 6 ครั้ง และมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น

พิธีครั้งที่ 1 เรียกว่า “เสนปางแปง” หรือ “เสนปางแปง” เป็นการเรียกเชิญวิญญาณ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย บรรพบุรุษ มากินอาหาร

พิธีครั้งที่ 2 เรียกว่า “เสนกำก” เป็นการเรียกวิญญาณพี่น้องที่มีพ่อเดียวกันที่ตาย ดี ตามด้วยเรียกชื่อญาติที่ตายไม่ดีมากินอาหารอันดับสุดท้ายเรียกว่า “สามสิบล่า” และเริ่มพิธี ใหม่เรียกว่า “กำต้อกำ” เป็นการอวยพรญาติพี่น้องที่มีชีวิตอยู่

พิธีเช่นครั้งที่ 3 เรียกว่า “เสนสองตีบ” เป็นพิธีที่หมอเสนจะยกปานใส่เครื่องเซ่นที่ หึ่งในกะล้อห้องมาเติมอาหาร แล้วเรียกชื่อ พ่อ แม่ ตามลำดับมากินอาหารโดยส่งอาหารทาง ช่องที่ผนัง

พิธีเช่นครั้งที่ 4 เรียกว่า “เสนเหล่า” (เช่นเหล่าหลวง) ผู้ช่วยหมอเสนจะช่วยริน เหล้าส่งให้หมอเสน เพื่อนำไปเซ่นผีเรือน หมอเสนจะเรียกชื่อพ่อกินก่อน และตามด้วยแม่ และ ญาติตามลำดับ แล้วเทเหล่าทิ้งในรูที่ฝาบ้าน และกล่าวอวยพรคำพูดที่ดีต่างๆ

พิธีครั้งที่ 5 เรียกว่า “เสนเหล่าล้างแกง” เป็นพิธีกินอิ่มแล้วจะล้างถ้วยชามเลิกงาน เลี้ยงแล้ว โดยหมอเสนจะรินเหล่า เรียกให้ผีเรือนตั้งแต่พ่อ แม่ และญาติที่เป็นผีเดียวกันมากิน

พิธีครั้งที่ 6 เรียกว่า “เสนเหล่ากู่” เป็นการรินเหล่าแล้วเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมา กินเหล่า จากนั้นจะมีคนมาช่วยยกปานเพื่อนออกจากกะล้อห้อง แล้วแบ่งเครื่องเซ่นให้หมอเสน และแจกญาติๆไปรับประทานที่บ้าน หมอเสนจะกล่าวคำขวัญ “ส่งล่าเรือน” เป็นการอวยพรให้ ขวัญอยู่ดีมีสุข เป็นอันเสร็จพิธี

ภาพที่ 4.9 หมอเสนส่งอาหารให้ผีเรือน

พิธีเสนเรือผู้ดำ (ผู้ท้าว) เป็นพิธีกรรมที่ชาวไทยทรงดำหรือลาวโซ่งที่มีฐานะเป็นผู้ดำ คือมีตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าในอดีต พิธีกรรมเริ่มจากพิธีเสนเหล่าหลวงก่อน ตามด้วยพิธีเสนปางแปง หมอเสนจะนั่งอยู่ในห้องกะล่อห้อง ทำพิธีเรียกเจ้าของบ้านมากินหมู และอาหารในปานผื่อน ด้วยวิธีหยอน “ห่อหล่อ” ทั้งลงใต้ถุนทางช่องพื้นไม้กระดาน พิธีแปงใต้ (ใต้) เป็นพิธีเรียกขวัญในถุ้งใต้ของผู้ดำที่เข้าพิธีเสน ถุ้งใต้มีลักษณะเป็นถุ้งผ้าเล็กๆ แขนงไว้คู่กับภาชนะจักสานเป็นสัญลักษณ์แทนของขวัญผู้ชายไทยทรงดำ

การเซ่นครั้งที่ 1 เรียกว่า “แปงใต้” หมอเสนจะทำพิธีที่ห้องกว้านซึ่งเป็นห้องที่ต่อออกมาจากส่วนที่เป็นระเบียบบ้าน เป็นห้องที่อยู่ของผู้ท้าวโดยเฉพาะ

การเซ่นครั้งที่ 2 เรียกว่า “มอปปานงาย” เจ้าของบ้านจะเตรียมเครื่องเซ่น มีเหล้าไก่ต้มสุก ไส้ลงในปานผื่อน แล้วหมอเสนจะทำพิธีและกล่าวอวยพร จากนั้นพวกญาติที่มาร่วมงานร่วมกันรับประทานอาหารเป็นอันเสร็จพิธี

ภาพที่ 4.10 ญาติที่มาร่วมงานเสนเรือรับประทานอาหารร่วมกัน

2. พิธีแปลงขวัญ เป็นภาษาไทยทรงดำ หมายถึง การตบแต่งผีขวัญที่ออกจากเนื้อตัวไป ถือว่า ไม่ดีไม่งาม แล้วได้คืนกลับมาเข้าร่างเดิมนั้นใหม่ เพื่อให้ดีให้งามและให้คงสภาพดีเหมือนอย่างเดิม พิธีแปลงขวัญมิได้มีข้อจำกัดใดๆ ในเรื่องอายุ เพศ และวัยของบุคคล คือ จะเป็นเด็ก วัยรุ่น หรือผู้ใหญ่ อายุน้อยหรืออายุมาก ผู้ชายหรือผู้หญิง ก็สามารถประกอบพิธีแปลงขวัญให้ได้ ถ้าว่าเขาหรือเธอมีอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง แบบเจ็บป่วยออกๆ แอดๆ สามวันดีสี่วันไข้ จิตใจดูไม่มีชีวิตชีวา กินอาหารไม่ได้ ด้วยไม่มีจิตใจคิดอยากจะทำกิน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในพิธี

แปลงขวัญ ก็คือหมอบแปลงขวัญ จะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ มิได้จำกัดเพศ แต่จำกัดด้วยความรู้เรื่องบทแปลงขวัญที่เรียนรู้นมา คือ ใครก็ได้ ถ้าได้ขึ้นหิ้งมดหรือหิ้งหมอบและเรียนรู้อุบายแปลงขวัญมา ก็สามารถทำหน้าที่เป็นหมอบทำพิธีแปลงขวัญได้ทุกคน

3. การแต่งงาน เมื่อชายหนุ่มและหญิงสาวชาวลาโวซึ่งรักใคร่กัน ถึงขั้นตกลงแต่งงานกัน ก็จะมีการหาฤกษ์ดีและกำหนดวันแต่งงาน จะมีการเตรียมงานแบ่งการเตรียมงานสำหรับฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในวันงานพิธีเข้า ฝ่ายชายจะยกขบวนขันหมากแล้วส่งลามาขึ้นไปบนบ้านและทำพิธีหมั้นก่อน จากนั้นลามาส่งเจ้าบ่าวให้พ่อแม่เจ้าสาว ลามทั้งสองฝ่ายจะกล่าวโต้ตอบกัน เสร็จแล้วจึงพาเจ้าสาวไปไหว้ผีเรือนโดยเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าว 5 คน ลูกขี้ยืนยืนพร้อมกัน เอามือประสานอกแล้ววนกราบเหมือน

การไหว้ของจีนจนครบจำนวนผีเรือนแล้วไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของเจ้าสาว เจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาว 2 คนจะไปกราบขอพรพ่อแม่ และญาติของฝ่ายเจ้าบ่าว เสร็จพิธีจึงเลี้ยงอาหารกลางวัน เมื่อแขกกลับไปหมดแล้ว เหลือแต่ญาติสนิทจะทำพิธีปูที่นอนและส่งตัวเจ้าบ่าวอาจต้องอาสาอยู่ช่วยทำงานในบ้านเจ้าสาวสักระยะก่อนตามสัญญาจากนั้นจึงแยกกันอยู่ตามลำพัง การแต่งกายของเจ้าบ่าวและเจ้าสาว จะใส่เสื้อฮีในการประกอบพิธีการแต่งงาน

ขั้นตอนของพิธีแต่งงานเริ่มตอนเช้าลามาฝ่ายเจ้าบ่าวจะทำพิธีส่ง (การหมั้น) ที่บ้านเจ้าสาวในห้องกะล้อห้อง ซึ่งมีลามาของฝ่ายเจ้าสาวคอยอยู่ พร้อมทั้งพ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงอยู่ด้วย ลามฝ่ายชายที่ส่งมาทำพิธีส่งจะแต่งตัวด้วยเสื้อฮี เจ้าบ่าวจะใส่เสื้อฮี สะพายถุงย่ามภายในใส่มีดโต้ และเครื่องเงินยกขบวนขันหมากมาหยุดรออยู่ด้านนอกก่อน เมื่อการเจรจาเสร็จแล้ว จึงนำขันหมากขึ้นเรือนมีการกันประตูเงินประตูทองเป็นระยะระหว่างทางขึ้นเรือน ถ้าเป็นผู้น้อยจะขึ้นบันไดบ้านตามปกติ แต่ถ้าเป็นผู้ตัว (ผู้ท้าว) ต้องขึ้นบันไดทางกะล้อห้องเท่านั้น ในขบวนขันหมากผู้ตัว(ผู้ท้าว) ใช้ขันหมาก 4 อัน คนถือ 4 คน แต่งตัวด้วยเสื้อฮี ผู้น้อยก็เหมือนกัน จากนั้น ลามของเจ้าบ่าวจะนำของทุกอย่างที่มากับขบวนขันหมากไปทำพิธีมอบให้พ่อแม่ ฝ่ายเจ้าสาว ฝ่ายเจ้าบ่าวจะนำเหล่า "เหล้าอุ่นผืน" เป็นเหล่าที่ใช้สำหรับประกอบพิธี ถ้าเป็นผู้น้อยใช้ 4 ขวด ถ้าเป็นผู้ท้าวใช้ 8 ขวดไปมอบให้ลามาฝ่ายเจ้าสาวรินลงในถ้วยที่อยู่ในกะล้อห้องพร้อมด้วย ขันหมาก ถ้วย หมากพลู เงิน สินสอดทองหมั้นทั้งหมด ให้ลามาฝ่ายเจ้าสาว ฝ่ายเจ้าสาวจะนำเงินที่ลงท้ายด้วยเลขคู่ เจ้าสาวจะรับทองจากเจ้าบ่าว พิธีตรงนี้เสร็จเมื่อแม่เจ้าสาวนำเงินสินสอดไปเก็บในกะล้อห้อง ลามจะนำเจ้าบ่าวพร้อมเพื่อนมาทำพิธีไล่ หรือไหว้พ่อแม่เจ้าสาว โดยการลูกขี้ยืนยืนพร้อมกัน เอามือประสานอกแล้ววนกราบเหมือนการไหว้เจ้าของจีนจนครบจำนวนผีเรือน แล้วจึงไหว้พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ของเจ้าสาวไหว้แบบเดียวกับไหว้ผีเรือน พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะให้พรเรียกว่า "ไหว้เฮา" เสร็จพิธีมีการเลี้ยงอาหารแก่แขกที่มาร่วมงาน

4. พิธีขึ้นบ้านใหม่ มีธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันมานานตั้งแต่บรรพบุรุษว่า ถ้ามีการสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นใหม่ ก่อนที่เจ้าของบ้านจะเข้าไปอยู่อาศัยภายในบ้าน จะต้องทำพิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านและผู้อยู่อาศัยในบ้านก่อน ซึ่งชาวไททรงดำก็มีพิธีขึ้นบ้านใหม่ตามความเชื่อและประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมา เจ้าบ้านเมื่อสร้างบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องไปหาฤกษ์ กำหนดวันดีเป็นวันทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ เมื่อได้กำหนดฤกษ์ยามสำหรับวันทำพิธีแล้วก็จะจัดเตรียมเครื่องใช้ที่นอน มุ้ง หมอน เครื่องใช้ในครัวเรือนที่จำเป็นต่างๆ ไว้ใช้ พิธีขึ้นบ้านใหม่ของชาวไททรงดำ มักจะกำหนดให้เริ่มเวลาประมาณ 17.00 นาฬิกา โดยมีหมอปิธีเป็นผู้ทำพิธีกรรมโดยเฉพาะ หมอจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดธรรมดา สะพายมีดดาบ ถือถุงย่ามสีแดงใส่เครื่องมือ สิว ฆ้อง สำหรับใช้ในพิธีตอกเสาห้อง กะล่อห้อง

5. พิธีเสนแก่เคราะห์บ้าน ความเชื่อของชาวไททรงดำมีอยู่ว่า บ้านที่มีคนตายนั้น แม้จะได้ทำให้กลายเป็น“เฮือนดี” ด้วยการทำพิธีเสนกวัดก้วยโดยแม่มดแล้ว แต่ว่าเคราะห์ตายของบ้านและคนในบ้านนั้นยังคงมีอยู่ มิได้หมดไปด้วย เจ้าภาพจำเป็นต้องไปเชิญหมอผู้หญิง ซึ่งเรียกว่า “แม่มด” มาทำพิธีเสนแก่เคราะห์บ้านให้อีกครั้ง หลังจากที่ได้ทำพิธีเสนกวัดก้วยมาแล้วได้ประมาณ 3 ปี พิธีเสนแก่เคราะห์บ้าน ไม่นิยมทำก่อนเวลา 3 ปีหลังการตายของพ่อหรือแม่ ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่า คนอยู่ในบ้านจะตายไว

6. พิธีงานศพ ชาวไททรงดำ ยังมีความเชื่อเรื่องแถน ผู้ที่ให้กำเนิดมนุษย์ และเมื่อชาวไททรงดำเสียชีวิตลง จึงต้องไปเฝ้าแถน ซึ่งอาศัยอยู่ที่เมืองฟ้า ดังนั้น จึงมีพิธีกรรมต่างๆ มากมายที่เชื่อว่าช่วยนำพาวิญญาณผู้ตายไปเฝ้าแถนที่เมืองฟ้าสำเร็จ เช่น พิธีกรรมการบอกทางให้คนตาย การสมมติสิ่งของต่างๆ ขึ้น เพื่อใช้เป็นพาหนะในการเดินทางไปเฝ้าแถน เป็นต้น นอกจากนี้ชาวไททรงดำจะมีความเชื่อเรื่องแถน ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม แล้วชาวไททรงดำยังมีความเชื่อเรื่องขวัญ โดยแบ่งขวัญออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน เมื่อชาวไททรงดำเสียชีวิตลง ขวัญทั้ง 3 กลุ่มจะแยกย้ายกันเดินทางไปในที่ต่างๆ คือ ขวัญกลุ่มที่ 1 เรียกว่า “ขวัญกก” เดินทางไปเมืองฟ้าไปเฝ้าแถนและอยู่รวมกันกับญาติพี่น้องผีเรือนเดียวกันที่เสียชีวิตไปก่อนหน้า ขวัญกลุ่มที่ 2 เรียกว่า “ขวัญหัว” ขวัญกลุ่มนี้จะอยู่กับลูกหลานที่บ้านเป็นผีเรือนคอยดูแล คุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข ขวัญกลุ่มที่ 3 เรียกว่า “ปลายขวัญ หรือเงา” ขวัญกลุ่มนี้จะอยู่ป่าช้าหรือกระจายทั่วไป

1.5 วัฒนธรรมเรื่องการแต่งกาย ทรงผม

การแต่งกายของชาวไททรงดำแต่โบราณ จะเริ่มจากผ้าที่ทอขึ้นมาเอง มีการย้อมผ้าเป็นสีดำ หรือสีน้ำเงินแก่ด้วยต้นคราม เปลือกไม้และขี้เถ้าจากไม้ แล้วมีการนำมาหมักดินโคลนเพื่อความคงทนของสีที่ย้อม การแต่งกายแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

และชุดที่สวมใส่ในพิธีกรรมต่างๆ สมัยก่อนผู้ชายผู้หญิงเขาใส่เสื้อทอด้วยผ้าฝ้ายย้อมสีดำ เรียกว่า “เสื้อก้อม” ส่วนนางเกงผู้ชายก็ใส่กางเกงด้วยผ้าฝ้ายย้อมสีดำ เรียกว่า “ส้วงก้อม” ส่วนผู้หญิงเขาก็ใส่ผ้าซิ่น ปัจจุบันเสื้อผ้าของชาวไททรงดำส่วนใหญ่ จะใส่กันในพิธีกรรม หรือช่วงเทศกาลสำคัญของชาวไททรงดำ

ภาพที่ 4.11 การแต่งกายของชาวไททรงดำ

ที่มา: ผู้วิจัย (เมษายน 2557)

การไว้ทรงผม ในสมัยก่อนเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง จะถูกกร่อนผมหรือโกนตั้งแต่เด็ก ๆ แต่พอเริ่มเป็นหนุ่มเป็นสาว ผู้ชายจะตัดผมสั้นทรงดอกกระพุ่มหรือทรงสูง ส่วนผู้หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป จะไว้ผมทรงปิ่นเกล้า สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 การไว้ทรงผมของหญิงสาวชาวไททรงดำ

ช่วงวัย	ชื่อทรงผม	ลักษณะ
อายุประมาณ 13-14 ปี	ทรงเอี่ยมไหล่ หรือเอี่ยมไร	ผมทรงยาวประมาณ
อายุ 14-15 ปี	ทรงสับปิ่น (สับปลิ้น สับปิ่น)	ไว้ผมยาวแล้วดลปลายผมสับหวีหรือปิ่นไว้ท้ายทอย ด้านข้างทั้งสองแผ่ออกคล้ายพัดกลัดด้วยกิ๊บ
อายุ 14-15 ปี	ทรงจุกผม	แบบเดียวกับสับปิ่น แต่ทำผมเป็นกระบังหน้าไว้ ข้างหลังเอาไว้เปีย
อายุ 16-17 ปี	ทรงขอดกระต๊อก	ไว้ผมยาว ขมวดผมแล้วผูกผมแบบเงื่อนตาย เอาชายผมไว้ข้างขวาของศีรษะ
อายุ 17-18 ปี	ทรงขอดชอย	ไว้ผมยาว ขมวดผมแล้วผูกผมแบบเงื่อน

ช่วงวัย	ชื่อทรงผม	ลักษณะ
อายุ 19-20 ปี	ทรงปิ่นเกล้าชอย	ตาย แต่เอาชายไว้ด้านซ้ายทำเป็นโบว์ 2 ข้าง เสียบผมให้อยู่ทรงด้วยปิ่นหรือไม้ขัดเกล้า ไว้ผมยาว ผูกผมเหมือนผูกเนคไทหูกกระต่าย ชายผมออกมาทางขวาของศีรษะ เสียบผมด้วยไม้ขัดเกล้า
อายุ 20 ปีขึ้นไป	ทรงปิ่นเกล้าตวง หรือ ปิ่นเกล้าถ้วน	ขมวดผมม้วนเป็นกลุ่มไว้ข้างหน้าแบบปิ่นเกล้าชอย แต่ไม่ต้องปล่อยชายผมออกมา ต้องทำให้ผม มีกลุ่มใหญ่ จะสวยงาม (ประเพณีไทยทรงดำ ถ้าหญิงสาวไดยังทำผมปิ่นเกล้าไม่ได้ ยังไม่ให้แต่งงาน หรือห้ามเกี่ยวข้องกับในเรื่องชู้สาวกับชายใด)
หญิงหม้าย	ทรงปิ่นเกล้าตก (ตึก หรือ ทุกซ์)	จะปล่อยผมลงหมดไม่ปิ่นเกล้าเลย และเอาเครื่องประดับออกหมด เมื่อทำการเผาศพ เจริญวิญญูณมาเป็นผีเรือน แล้วต้องไว้ทูกซ์ 1 ปี ต้องทำผมปิ่นเกล้าตก คือทำให้กลุ่มผมที่เกล้าห้อยอยู่ท้ายทอย

ที่มา: ไพรัช บัวบังใบ (2547)

1.6 วัฒนธรรมเรื่องการใช้อักษรและภาษา

ชาวไททรงดำ มีสำเนียงการพูดคล้ายคลึงกับสำเนียงภาษาอีสาน และทางภาคเหนือ สำเนียงการออกเสียงสั้นกว่าภาษาไทยภาคกลางเล็กน้อย ส่วนหนังสือคล้ายกับตัวหนังสือลาว แต่ระเบียบของภาษาหรือไวยากรณ์ เป็นแบบเดียวกับภาษาไทย การเขียนนิยมเขียนลงในสมุดข่อย ภาษาของชาวไททรงดำนั้นจัดอยู่ในตระกูลภาษาไทยสาขาทะวันตกเฉียงใต้

1.7 ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและใกล้เคียง

1. ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมูม เป็นแหล่งศึกษาวิถีชีวิตชาวไททรงดำ ภาษาพูด และภาษาเขียน อาชีพ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่างๆ การดำรงชีวิตประจำวัน ที่ยังคงผูกพันกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิม

ภาพที่ 4.12 ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม

2. วัดลาดปลาเค้า ภายในวัดประดิษฐานพระเกจิอาจารย์ คือ หลวงพ่อดำ ที่ชาวไททรงดำให้ความนับถืออย่างมาก และเชื่อว่ามีคุณศักดิ์สิทธิ์ ดลบันดาลตามสิ่งที่ขอ

ภาพที่ 4.13 วัดลาดปลาเค้า

3. วัดสระสี่มุม สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2461 ผู้ที่ริเริ่มสร้างวัดนี้คือ หลวงพ่ออินทร์ เป็นชาวจังหวัดสุรินทร์ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันคือ พระอาจารย์มหาบุญเพื่อน สุจิตโต การสร้างวัดนี้ได้มีญาติโยม ที่มีจิตศรัทธาในชุมชนร่วมกันบริจาค และถวายที่ดินในการสร้างวัด วัดได้สร้างเสร็จในปี พ.ศ.2465 มีหลวงพ่อดำเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ภายในเขตวัดจะมี โบสถ์ วิหาร ศาลา กุฏิ ชายส่วนใหญ่ที่บวชพระ ณ วัดนี้จะเป็นชาวไซ่ง ที่อยู่ในตำบลสระพัฒนาและสระสี่มุม และยังมีชาวจีนและชาวไทยในท้องถิ่นบ้าง กิจกรรมของทางวัดที่จัดคือ การจัดให้มีการทำบุญที่วัดในทุกวันสำคัญของศาสนา และทุกวันพระ รวมถึงกิจกรรมต่างๆของชุมชน อีกทั้งวัดยังเป็นศูนย์กลางของสมาคมฌาปนกิจประจำหมู่บ้านด้วย

4. ศาลเจ้าพ่อปู่ทองคำ เป็นศาลผีประจำหมู่บ้าน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของทางเข้าบ้านสระสี่มุม อาณาบริเวณศาลเป็นพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านศาลพ่อปู่ทองคำจัดว่าเป็นผีบ้าน หรือ หลักบ้าน ชาวบ้านมีความเชื่อว่าพ่อปู่เป็นผู้คุ้มครองป้องกัน และดูแลคนในหมู่บ้าน ลักษณะเดิมของศาลพ่อปู่จะเป็นเรือนไม้ยกพื้น หลังคามุงแฝก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2518 ได้มีการบูรณะใหม่สร้างด้วยอิฐ ฉาบปูน หลังคามุงกระเบื้อง ภายในมีรูปปั้นพ่อปู่ทองคำลักษณะเป็นชายชรา ด้านหน้าเป็นตูปยื่นออกมา เป็นที่วางกระถางรูปและเครื่องสักการะต่างๆ ด้านหน้าจะมีบันไดสามขั้น มีพื้นที่สำหรับผู้ที่จะมาสักการะ ศาลที่สร้างใหม่มีลักษณะเป็นหลังคาโค้ง ตัวศาลแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ทางด้าน ทางด้านตะวันออกเป็นที่ประทับทรงของเจ้าพ่อทางด้านตะวันตกเป็นที่ประทับทรงของเพื่อนเจ้าพ่อที่มาอยู่ชั่วคราว ในคราวที่มีงานเลี้ยงศาลประจำปี ทางด้านซ้ายของเจ้าพ่อจะมีจอมปลวกขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นจอมปลวกของเจ้าพ่อที่มีความศักดิ์สิทธิ์ อาณาบริเวณที่เป็นที่ตั้งศาลพ่อปู่ นี้จะเป็นพื้นที่ได้ร่มเงาไม้ขนาดใหญ่ และมีพื้นที่กว้างขวางสำหรับ ผู้ที่มาร่วมงานเลี้ยงศาลประจำปี

5. ศาลเจ้าพ่อหลู๋เซียงกง (ศาลล่าง) เป็นศาลเจ้าจีน ชาวบ้านสันนิษฐานว่าศาลนี้ตั้งมาพร้อม ๆ กับการสร้างหมู่บ้าน ที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานพร้อม ๆ กับชาวไชงจึงได้มีการตั้งศาลเจ้าจีนนี้ขึ้นมา ลักษณะเช่นเดียวกับศาลพ่อปู่ทองคำ โดยตัวศาลดั้งเดิมนั้นสร้างด้วยไม้ มุงสังกะสี แต่ต่อมาเปลี่ยนเป็นศาลที่ก่ออิฐฉาบปูน มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง เมื่อปี พ.ศ.2539 ได้มีการสร้างมังกร รอบเสาหน้าตัวศาล ทาสีใหม่พร้อมกับการนำสิงโตคู่ มาตั้งบริเวณประตูทางเข้าศาล ภายในศาลไม่มีรูปปั้นตั้งเช่นศาลปู่ทองคำ จะมีเพียงแผ่นป้ายสีแดงลงอักษรจีน เป็นชื่อเจ้าพ่อหลู๋เซียงกงติดอยู่บนผนังในศาล ด้านหน้าป้ายชื่อ มีแท่นปูนยกสูงสำหรับวางกระถางรูปและเครื่องเซ่น ตรงข้างด้านหน้าศาลมีแท่นปูนยกสูงสำหรับ วางเครื่องเซ่น เช่นกัน และจะมีรั้วไม้ไผ่กวางอยู่เหนือแท่น อาณาบริเวณหน้าศาลนี้ จะเป็นพื้นที่กว้างขวางพื้นหญ้า มีห้องน้ำ และโรงครัวด้านข้างศาล พื้นที่บริเวณศาลนี้จะเป็นที่สาธารณะ ใช้ในการจัดงานประเพณีต่างๆ ของหมู่บ้าน

6. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผลิตชุดเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่เป็นเอกลักษณ์ของไททรงดำ โดยการนำผ้าฝ้ายชั้นดีมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าไชงโบราณ

7. บ้านเกาะแรต ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน เป็นหมู่บ้านของชาวไททรงดำ ที่ยังคงมีการอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไททรงดำ

8. บ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทดำ มีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และยังคงส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ สืบทอดต่อกันมาจนมาถึงชนรุ่นหลัง ชาวบ้านสื่อสารกันด้วยภาษาไทดำ ยังคงมีการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติ ทอผ้าใช้เองและสามารถทอได้ทั้งชายและหญิง

ภาพที่ 4.14 บ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน

2. การออกแบบคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน

2.1 ผลการวิเคราะห์ส่วนประกอบ รูปทรงและขนาด ของคู่มือการท่องเที่ยว

จากการหาข้อมูลและเปรียบเทียบส่วนประกอบของคู่มือนำเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน ได้คัดเลือกมาพิจารณา จำนวน 5 เล่ม แสดงดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบส่วนประกอบของคู่มือการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ประเด็น พิจารณา	เล่มที่ 1	เล่มที่ 2	เล่มที่ 3	เล่มที่ 4	เล่มที่ 5
1.ข้อมูลของ สถานที่	✓	✓	✓	✗	✓
2.ภาพประกอบ	✓	✓	✓	✓	✓
3.แผนที่	✓	✓	✓	✗	✗
4.จุดเด่นหรือ แนะนำสิ่งสำคัญ ของสถานที่	✓	✓	✓	✓	✓
5.งบประมาณ	✓	✓	✗	✗	✗
6.การปฏิบัติตัว	✗	✗	✗	✗	✓
7.รูปทรง	สี่เหลี่ยมผืนผ้า ตามรูปทรงของ กระดาษ A4	สี่เหลี่ยมผืนผ้า ตามรูปทรงของ กระดาษ A4	สี่เหลี่ยมผืนผ้า ตามรูปทรงของ กระดาษ A4	สี่เหลี่ยมผืนผ้า ตามรูปทรงของ กระดาษ A4	สี่เหลี่ยมผืนผ้า ตามรูปทรงของ กระดาษ A4
8.ขนาด	5"x7"	5"x7"	5"x7"	5"x7"	5"x8"

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ส่วนประกอบของหนังสือแนะนำที่สำคัญ มีอยู่ 5 อย่าง ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ / แผนที่ / การเดินทาง / ภาพประกอบ / จุดเด่นหรือการแนะนำสิ่งสำคัญของสถานที่ ขนาดที่นิยมได้แก่ ขนาด 5"x7" ผู้วิจัยนำข้อมูลในส่วนนี้ไปเป็นข้อมูลในการออกแบบ

2.2 แนวทางการออกแบบคู่มือการท่องเที่ยว

จากการประชุมระดมความคิดเห็นกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถอธิบายผลได้ดังนี้

1. ต้องการให้มีการนำเสนอเรื่องราวของคนในชุมชน โดยเน้นในรูปแบบภาพถ่ายจากสถานที่จริง

2. เนื่องจากในชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวไม่มากนัก จึงควรมีการนำเสนอเรื่องราวของสถานที่ท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ไททรงดำในพื้นที่ใกล้เคียงด้วย เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวได้

2.3 ร่วมกันกำหนดหัวข้อและเนื้อหาที่จะนำเสนอในหนังสือคู่มือ ดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาไททรงดำ ตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ตำบลสระสี่มุม ในอดีตเป็นป่ารก ไม่มีคนอาศัยอยู่ ผู้คนส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณใกล้แม่น้ำนครชัยศรี ซึ่งอยู่ถัดจากหมู่บ้าน ประมาณ 30 กิโลเมตร ต่อมา รัชกาลที่ 3 มีพระราชดำริให้ทำการขุดคลองบางปลา เข้าถึงบ้านพุ่มกำแพงแสน เพื่อใช้ลำเลียงพินส่งโรงหีบหลวง ที่ยุริมฝั่งน้ำนครชัยศรีได้ทันเวลา จึงกวาดต้อนชาวลาวจากเพชรบุรีให้มาทำการตัดพิน จึงเกิดการตั้งถิ่นฐานของไทยทรงดำรุ่นแรก ต่อมา รัชกาลที่ 5 ทรงประกาศเลิกทาส ทำให้ชาวลาวไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แหลมกระเจา อำเภอบางเลน แต่มีอีกกลุ่มที่เล็งเห็นว่า บริเวณที่ตนเคยไปตัดพินมีความอุดมสมบูรณ์ จึงมีการมาตั้งถิ่นฐาน เริ่มแรกประมาณ 4-5 ครัวเรือน เมื่อตั้งถิ่นฐานแล้วเห็นว่าเป็นดินแดนที่สงบสุข อุดมสมบูรณ์และที่ดินยังไม่มีใครจับจอง จึงส่งต่อส่งข่าวให้ญาติที่ จ.เพชรบุรี อพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้จนกลายเป็นชุมชนไททรงดำ บ้านสระสี่มุม มาถึงปัจจุบัน

1.2 วิถีชีวิต จากการศึกษา อธิบายได้ดังต่อไปนี้

- ชุมชนไททรงดำบ้านสระสี่มุม เป็นครอบครัวที่เป็นเครือญาติกัน โครงสร้างของครอบครัวประกอบด้วย ปู่ย่า/ตายาย พ่อแม่ ลูกชาย/สะใภ้ และลูกหลาน เหลน ในอดีตเป็นครอบครัวใหญ่ อยู่กันหลายคน แต่ปัจจุบันจะแยกกันอยู่เพียงพ่อแม่ลูก เป็นครอบครัวเล็กๆ แพบทุกบ้านจะคล้ายๆ กัน มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบพี่แบบน้อง คนในหมู่บ้านมีความรักความสามัคคีและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

- ลักษณะบ้านเรือน สมัยก่อนเป็นบ้านสองชั้น เสาบ้านทำด้วยไม้เนื้อแข็งทั้งต้น โดยเลือกเอาต้นไม้ที่สีงามไว้สำหรับวางคาน พื้นบ้านจะเป็นฟากสับที่ทำด้วยไม้ไผ่หรือไม้แผ่น

หลังคาและปีกนกหัวท้ายบ้านลากลงมาเสมอกันกับชายคาบ้านและมีลักษณะโค้งเป็นกระโจม มุงด้วยแฝกและมีลักษณะยาวลงมาเสมอกันพื้นเรือน ผังบ้านใช้ไม้ไผ่ทาบเป็นฟากกันอีกชั้นหนึ่ง เพื่อป้องกันลมหนาวที่พัดแรง ที่ยอดจั่วมีการแกะสลักไม้เป็นกิ่งคล้ายเขากวางไขว้กันเรียกว่า “ชอกุกุด” โดยเฉพาะใต้ถุนบ้านมีความสูง เดินลอดได้อย่างสบาย บันไดบ้านทอดขึ้น ทางหน้าบ้านและหลังบ้าน และบ้านทุกหลังของชาวไททรงดำจะมีห้องกันไว้ห้องหนึ่ง เรียกว่า “กะล้อห้อง” อยู่ ณ มุมของเสาบ้านด้านใดด้านหนึ่ง สำหรับเป็นที่อยู่ของผีเรือน ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษ เป็นผีของปู่ย่า ตายาย หรือพ่อ แม่ ที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว จะถูกเชิญขึ้นมาไว้บนเรือน ณ ห้องผีเรือนนี้ การปลุกบ้านของไททรงดำในสมัยปัจจุบันพบว่า ลักษณะบ้านเรือนเปลี่ยนไป เหตุเพราะไม่มีราคาสูง เมื่อบ้านหลังเก่าที่สร้างขึ้นผุพังหรือปลวกกินเสียหาย บางครอบครัวก็จะรื้อหลังเก่า หันมาใช้ปูน หิน ทราช ซึ่งราคาไม่สูงนัก เมื่อเทียบกับไม้ สร้างบ้านเรือนทรงสมัยใหม่ ทำเป็นสองชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน โดยชั้นบนใช้ไม้เป็นพื้นบ้านและฝาบ้าน หรือบางครอบครัวสร้างบ้านเรือนเป็นตึกทั้งหมดชั้นเดียวหรือสองชั้น หลังคามุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง แต่สิ่งหนึ่งในบ้านเรือนไททรงดำที่ยังคงมีอยู่ไม่เคยเปลี่ยนไป ก็คือ ทุกบ้านจะมี “กะล้อห้อง” อยู่มุมของเสาบ้านด้านใดด้านหนึ่งไว้สำหรับเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ

- อาหารพื้นบ้าน นิยมบริโภคข้าวเจ้ามากกว่าข้าวเหนียว ข้าวเหนียวส่วนใหญ่แล้วจะใช้ในพิธีกรรมและใช้เลี้ยงแขกซึ่งเป็นญาติๆ และเพื่อนพ้องที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง ที่บอกมาช่วยงานและร่วมงาน สิ่งที่ใช้เป็นกับข้าวจะหาได้ตามท้องไร่นา ได้แก่ ปลา ผักบุ้ง ผักตามริมรั้ว เช่น กระถิน ตำลึง เป็นต้น บางบ้านจะปลูกผัก พืชสวนไว้กินเอง เช่น มะเขือ พริก แดงกวา บวบ เป็นต้น กับข้าวที่ใช้ในพิธีกรรมจะเป็นน้ำพริกปลาร้า แกงเผ่า แกงส้ม หน่อไม้ดอง ผักจู้บ แกงหยวก และแกงบอน เป็นต้น

1.3 วัฒนธรรมเรื่องความเชื่อ

1. ผีเรือน หรือ ผีเฮือน คือ ผีปู่ย่าและผีพ่อแม่ ตลอดจนผีพี่น้องของปู่และพ่อ ที่ได้รับการเชิญให้ขึ้นมาอยู่ในบ้านเรือนของลูกหลานที่กะล้อห้อง การตายของญาติ (หว่าสิง) คนในวงศ์ตระกูลเดียวกัน เป็นเพียงการตายของร่างกายหายาบ (กิง) แต่วิญญาณของผู้ตาย (ผีขวัญ) ยังคงเหลืออยู่ มีความผูกพันกับลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ เหมือนกับตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงเป็นเหตุผลว่าเมื่อบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่ ตายแบบ “ตายดี” ผีขวัญหรือผีวิญญาณของพวกเขา จึงมิได้ถูกปล่อยทิ้ง แต่ลูกหลานจะเชิญให้ขึ้นมาอยู่บนบ้านและเป็นใหญ่ในบ้านในฐานะ “ผีเฮือน” เพื่อดูแลปกป้องตนเองและครอบครัว เชื่อกันว่า ผีเฮือนสามารถช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลานและบันดาลให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ชีวิตของลูกหลานได้ ถ้าหากได้รับการนับถือ เอาใจใส่ และเช่นไหว้จากลูกหลานด้วยดี ผีเรือนก็จะคุ้มครองป้องกันเราจะทำอะไรก็จะมีกินมีอยู่ร่ำรวย หากไม่ทำเช่นนั้นเชื่อว่าจะในตระกูลนั้นก็ทำอะไรไม่เจริญรุ่งเรือง

2. ผีประจำหมู่บ้าน ผีประจำหมู่บ้าน คือ เจ้าพ่อ ถือเป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน” ที่ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ สร้างศาลให้อยู่ และมีชื่อเรียกตามชื่อ

หมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ ชาวไททรงดำเชื่อว่าผีประจำหมู่บ้านหรือเจ้าพ่อสามารถฟังฟัง เพื่อให้ช่วยคุ้มครองและปกป้องชาวบ้านและรักษาพืชผลและสัตว์เลี้ยงของชาวบ้าน และขจัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่พวกเขาได้ ศาลเจ้าประจำหมู่บ้านนิยมสร้างให้ตั้งอยู่ใกล้ๆ ทางเพื่อให้ชาวบ้านและคนที่ผ่านไปมาพบเห็นได้ง่ายจะได้กราบไหว้ ขอพร และบนบานเจ้าพ่อได้สะดวก จะมีพิธีเลี้ยงศาลประจำหมู่บ้านร่วมกันหนึ่งครั้งในแต่ละปี คือช่วงเดือนแปดเดือนเก้า คนในหมู่บ้านก็จะมี การไปรวมกันทำพิธีเช่นไหว้ การเช่นไหว้ก็จะมีตัวแทนผู้นำ เขาเรียกว่า “เจ้าจ้ำ” เจ้าจ้ำก็จะเป็นคนนำทำพิธีเช่นไหว้เจ้าพ่อ แล้วเขาก็จะบอกกล่าวเจ้าพ่อขอให้เจ้าพ่อคุ้มครองปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข

1.4 วัฒนธรรมเรื่องพิธีกรรม

1. การเสนเรือน คือ พิธีกรรมเช่นไหว้ผีเรือนของชาวไททรงดำ ซึ่งเชื่อกันว่ามีเรือนคือ บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และจะทำพิธีอัญเชิญวิญญาณให้ขึ้นมาอยู่บนบ้าน โดยจัดห้องที่อยู่มุมหนึ่งของบ้านให้อยู่ เรียกว่า “กะล้อห้อง” ภายในห้องไม่มีเก้าอี้กระดุก หรือสัญลักษณ์ใดๆ ที่สื่อว่าเป็นผีตนใด แต่มีเพียงแก้วน้ำ ถ้วยชามวางตั้งไว้สำหรับใส่อาหารที่จะนำมาเช่นไหว้ทุกๆ 10 วัน ส่วนข้างฝาบ้านจะเจาะรูกลมประมาณเท่าไข่เปิด สำหรับให้หอมเสนทั้งอาหารที่เช่นผีเรือนลงไปใต้ถุนเรือน เชื่อกันว่า ผีเรือนจะมารับเครื่องเช่นไหว้จากลูกหลาน พิธีนี้จะทำเป็นประจำหรือ 2-3 ปีครั้งหนึ่งก็ได้ และจะทำพิธีในเดือนใดก็ได้ ยกเว้นเดือน 5 ซึ่งเป็นช่วงฤดูแล้งข้าว ปลา อาหาร ผลไม้หายากไม่อุดมสมบูรณ์ และเดือน 9 ถึงเดือน 10 ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นช่วงเวลาผีเรือนไปเฝ้าเทวดา แต่ถ้าถึงกำหนดปีที่จะต้องทำพิธีแล้ว ปรากฏว่างดวันไปไม่ทำก็อาจจะเกิดเรื่องเดือดร้อนต่างๆ ขึ้นแก่ครอบครัวหรือคนในบ้านนั้น เนื่องจากผีเรือนต้องอดอยากไม่ได้กินเครื่องเช่น จึงทำให้เกิดเรื่องเดือดร้อนต่างๆ คนในตระกูลเดียวกัน นามสกุลเดียวกัน จะมีผีเรือนเดียวกันเป็นผีของตระกูลนั้น โดยจะเรียกว่า “สิ่ง” หมายถึง นามสกุลของตระกูลนั้น ประเพณีการเสนเรือนจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ พิธีเสนเรือนผู้น้อยเป็นตระกูลของคนสามัญชนธรรมดา และพิธีเสนเรือนผู้ท้าว เป็นตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าในอดีต

2. พิธีแปลงขวัญ เป็นภาษาไททรงดำ หมายถึง การตบแต่งผีขวัญที่ออกจากเนื้อตัวไป ถือว่า ไม่ดีไม่งาม แล้วได้คืนกลับมาเข้าร่างเดิมที่ใหม่ เพื่อให้ดีให้งามและให้คงสภาพดีเหมือนอย่างเดิม พิธีแปลงขวัญมิได้มีข้อจำกัดใดๆ ในเรื่องอายุ เพศ และวัยของบุคคล คือ จะเป็นเด็ก วัยรุ่น หรือผู้ใหญ่ อายุน้อยหรืออายุมาก ผู้ชายหรือผู้หญิง ก็สามารถประกอบพิธีแปลงขวัญให้ได้ ถ้าว่าเขาหรือเธอมีอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง แบบเจ็บป่วยออกๆ แอดๆ สามวันดีสี่วันไข้ จิตใจดูไม่มีชีวิตชีวา กินอาหารไม่ได้ ด้วยไม่มีจิตใจคิดอยากจะทำ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในพิธีแปลงขวัญ ก็คือหมอแปลงขวัญ จะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ มิได้จำกัดเพศ แต่จำกัดด้วยความรู้เรื่องบทแปลงขวัญที่เรียนรู้อย่างดี คือ ใครก็ได้ ถ้าได้ขึ้นหิ้งมดหรือหิ้งหมอและเรียนรู้อาชีพแปลงขวัญมา ก็สามารถทำหน้าที่เป็นหมอทำพิธีแปลงขวัญได้ทุกคน

3. การแต่งงาน จะต้องมื้ห่อหมากห่อพลูใส่ภาชนะที่คนไททรงดำเรียกว่า “กระเหล็บ” พิธีกรรมของการแต่งงาน จะต้องมื้คนทำพิธีกรรม เขาเรียกว่า “ล่ำม” ล่ำมก็จะเป็นคนจัดแจงข้าวของ เวลาทำพิธีกรรม เป็นคนบอกกล่าวผีเรือน (ผีบรรพบุรุษ) ของฝ่ายเจ้าสาว เกี่ยวกับการมาสู่ขอ มาขอเป็นลูกเขยในตระกูล แต่ล่ำมคนทำพิธีแต่งงานก็จะมีทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ล่ำมฝ่ายเจ้าบ่าวเวลาขึ้นหมากมาถึง ก็จะทำกล่าวเป็นคำกลอนภาษาไทยทรงดำแท้ๆ ที่ได้เรียนมา ว่ากล่าวต่อกลอนกันกับล่ำมฝ่ายเจ้าสาว การแต่งงานทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จะใส่เสื้อแขนยาวเรียกว่า “เสื้อฮี” การแต่งงานจะต้องทำพิธีทางไททรงดำ หากไม่ปฏิบัติเช่นนั้นชาวไททรงดำเชื่อว่าหากแต่งงานไปแล้วจะไม่ดีแก่คู่บ่าวสาว ลักษณะเด่นของการแต่งงานชาวไททรงดำก็คือ คนเป็นเจ้าบ่าวไม่ว่าจะเป็น คนไทหรือคนจีนมาแต่งงานผู้หญิงไททรงดำเจ้าบ่าวก็ต้องแต่งตัวใส่เสื้อฮี (เสื้อแขนยาวสีดำของชาวไททรงดำที่ใส่ในงานประเพณี) พอเดินขึ้นบ้านแล้วก็ทำพิธีกรรมบอกกล่าวกราบไหว้ผีเรือน (ผีบรรพบุรุษ) ในกะล่อห้องของบ้านเจ้าสาว (ห้องผี) โดยมีล่ำมเป็นผู้นำทำพิธี

4. พิธีขึ้นบ้านใหม่ มีธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันมานานตั้งแต่บรรพบุรุษว่า ถ้ามีการสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นใหม่ ก่อนที่เจ้าของบ้านจะเข้าไปอยู่อาศัยภายในบ้าน จะต้องทำพิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านและผู้อยู่อาศัยในบ้านก่อน ซึ่งชาวไททรงดำก็มีพิธีขึ้นบ้านใหม่ตามความเชื่อและประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมา เจ้าบ้านเมื่อสร้างบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องไปหาฤกษ์ กำหนดวันดีเป็นวันทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ เมื่อได้กำหนดฤกษ์ยามสำหรับวันทำพิธีแล้วก็จะจัดเตรียมเครื่องใช้ที่นอน มุ้ง หมอน เครื่องใช้ในครัวเรือนที่จำเป็นต่างๆ ไว้ใช้ พิธีขึ้นบ้านใหม่ของชาวไททรงดำ มักจะกำหนดให้เริ่มเวลาประมาณ 17.00 นาฬิกา โดยมีหมอพิธีเป็นผู้ทำพิธีกรรมโดยเฉพาะ หมอจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดธรรมดา สะพายมีดดาบ ถือถุงย่ามสีแดงใส่เครื่องมือ สิว ฆ้อน สำหรับใช้ในพิธีตอกเสาห้อง กะล่อห้อง

5. พิธีเสนแก่เคราะห์บ้าน ความเชื่อของชาวไททรงดำมีอยู่ว่า บ้านที่มีคนตายนั้น แม้จะได้ทำให้กลายเป็น “เฮือนดี” ด้วยการทำพิธีเสนกวัดก้วยโดยแม่มดแล้ว แต่ว่าเคราะห์ตายของบ้านและคนในบ้านนั้นยังคงมีอยู่ มิได้หมดไปด้วย เจ้าภาพจำเป็นต้องไปเชิญหมอผู้หญิง ซึ่งเรียกว่า “แม่มด” มาทำพิธีเสนแก่เคราะห์บ้านให้อีกครั้ง หลังจากที่ได้ทำพิธีเสนกวัดก้วยมาแล้วได้ประมาณ 3 ปี พิธีเสนแก่เคราะห์บ้าน ไม่นิยมทำก่อนเวลา 3 ปีหลังการตายของพ่อหรือแม่ ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่า คนอยู่ในบ้านจะตายไว

6. พิธีงานศพ ชาวไททรงดำ ยังมีความเชื่อเรื่องแถน ผู้ที่ให้กำเนิดมนุษย์ และเมื่อชาวไททรงดำเสียชีวิตลง จึงต้องไปเฝ้าแถน ซึ่งอาศัยอยู่ที่เมืองฟ้า ดังนั้น จึงมีพิธีกรรมต่างๆ มากมายที่เชื่อว่าช่วยนำพาวิญญาณผู้ตายไปเฝ้าแถนที่เมืองฟ้าสำเร็จ เช่น พิธีกรรมการบอกทางให้คนตาย การสมมติสิ่งของต่างๆ ขึ้น เพื่อใช้เป็นพาหนะในการเดินทางไปเฝ้าแถน เป็นต้น นอกจากนี้ชาวไททรงดำจะมีความเชื่อเรื่องแถน ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม แล้วชาวไททรงดำยังมีความเชื่อเรื่องขวัญ โดยแบ่งขวัญออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน เมื่อชาวไททรงดำเสียชีวิตลง ขวัญทั้ง

3 กลุ่มจะแยกย้ายกันเดินทางไปในที่ต่างๆ คือ ขวัญกลุ่มที่ 1 เรียกว่า “ขวัญกก” เดินทางไปเมืองฟ้าไปเฝ้าแถนและอยู่ร่วมกันกับญาติพี่น้องผีเรือนเดียวกันที่เสียชีวิตไปก่อนหน้านี้ ขวัญกลุ่มที่ 2 เรียกว่า “ขวัญหั่ว” ขวัญกลุ่มนี้จะอยู่กับลูกหลานที่บ้านเป็นผีเรือนคอยดูแล คุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข ขวัญกลุ่มที่ 3 เรียกว่า “ปลายขวัญ หรือเงา” ขวัญกลุ่มนี้จะอยู่ป่าช้าหรือกระจายทั่วไป

1.5 วัฒนธรรมเรื่องการแต่งกาย ทรงผม

การแต่งกายของชาวไททรงดำแต่โบราณ จะเริ่มจากผ้าที่ทอขึ้นมาเอง มีการย้อมผ้าเป็นสีดำ หรือสีน้ำเงินแกด้วยต้นคราม เปลือกไม้และขี้เถ้าจากไม้ แล้วมีการนำมาหมักดินโคลนเพื่อความคงทนของสีที่ย้อม การแต่งกายแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และชุดที่สวมใส่ในพิธีกรรมต่างๆ สมัยก่อนผู้ชายผู้หญิงเขาใส่เสื้อทอด้วยผ้าฝ้ายย้อมสีดำ เรียกว่า “เสื้อก้อม” ส่วนกางเกงผู้ชายก็ใส่กางเกงด้วยผ้าฝ้ายย้อมสีดำ เรียกว่า “ส้วงก้อม” ส่วนผู้หญิงเขาก็ใส่ผ้าซิ่น ปัจจุบันเสื้อผ้าของชาวไททรงดำส่วนใหญ่ จะใส่กันในพิธีกรรม หรือช่วงเทศกาลสำคัญของชาวไททรงดำ การไว้ทรงผม ในสมัยก่อนเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง จะถูกกร่อนผมหรือโกนตั้งแต่เด็กๆ แต่พอเริ่มเป็นหนุ่มเป็นสาว ผู้ชายจะตัดผมสั้นทรงดอกกระพุ่มหรือทรงสูง ส่วนผู้หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป จะไว้ผมทรงปิ่นเกล้า

1.6 วัฒนธรรมเรื่องการใช้อักษรและภาษา

ชาวไททรงดำ มีสำเนียงการพูดคล้ายคลึงกับสำเนียงภาษาอีสาน และทางภาคเหนือ สำเนียงการออกเสียงสั้นกว่าภาษาไทยภาคกลางเล็กน้อย ส่วนหนังสือคล้ายกับตัวหนังสือลาว แต่ระเบียบของภาษาหรือไวยากรณ์ เป็นแบบเดียวกับภาษาไทย การเขียนนิยมเขียนลงในสมุดข่อย ภาษาของชาวไททรงดำนั้นจัดอยู่ในตระกูลภาษาไทยสาขาทะวันตกเฉียงใต้

1.7 ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและใกล้เคียง

1. ศูนย์วัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม เป็นแหล่งศึกษาวิถีชีวิตชาวไททรงดำ ภาษาพูด และภาษาเขียน อาชีพ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่างๆ การดำรงชีวิตประจำวัน ที่ยังคงผูกพันกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิม

2. วัดลาดปลาเค้า ภายในวัดประดิษฐานพระเกจิอาจารย์ คือ หลวงพ่อดำ ที่ชาวไททรงดำให้ความนับถืออย่างมาก และเชื่อว่ามีคุณวิเศษดลบันดาลตามสิ่งที่ขอ

3. วัดสระสี่มุม สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2461 ผู้ที่ริเริ่มสร้างวัดนี้คือ หลวงพ่ออินทร์ เป็นชาวจังหวัดสุรินทร์ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันคือ พระอาจารย์มหาบุญเผื่อน สุจิตโต การสร้างวัดนี้ได้มีญาติโยม ที่มีจิตศรัทธาในชุมชนร่วมกันบริจาค และถวายที่ดินในการสร้างวัด วัดได้สร้างเสร็จในปี พ.ศ.2465 มีหลวงพ่อดำเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ภายในเขตวัดจะมี โบสถ์ วิหาร ศาลา กุฏิ ชายส่วนใหญ่ที่บวชพระ ณ วัดนี้จะเป็นชาวโขง ที่อยู่ในตำบลสระพัฒนาและสระสี่มุม และยังมีชาวจีนและชาวไทยในท้องถิ่นบ้าง กิจกรรมของทางวัดที่จัดคือ การจัดให้มีการทำบุญที่

วัดในทุกวันสำคัญของศาสนา และทุกวันพระ รวมถึงกิจกรรมต่างๆของชุมชน อีกทั้งวัดยังเป็น ศูนย์กลางของสมาคมสถาปนากิจประจำหมู่บ้านด้วย

4. ศาลเจ้าพ่อปู่ทองคำ เป็นศาลผีประจำหมู่บ้าน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของ ทางเข้าบ้านสระสี่มุม อาณาบริเวณศาลเป็นพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านศาลพ่อปู่ทองคำจัดว่า เป็นผีบ้าน หรือ หลักบ้าน ชาวบ้านมีความเชื่อว่าพ่อปู่เป็นผู้คุ้มครองป้องกัน และดูแลคนใน หมู่บ้าน ลักษณะเดิมของศาลพ่อปู่จะเป็นเรือนไม้ยกพื้น หลังคามุงแฝก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2518 ได้มีการบูรณะใหม่สร้างด้วยอิฐ ฉาบปูน หลังคามุงกระเบื้อง ภายในมีรูปปั้นพ่อปู่ทองคำ ลักษณะเป็นชายชรา ด้านหน้าเป็นตูปยื่นออกมา เป็นที่วางกระถางรูปและเครื่องสักการะต่างๆ ด้านหน้าจะมีบันไดสามขั้น มีพื้นที่สำหรับผู้ที่จะมาสักการะ ศาลที่สร้างใหม่มีลักษณะเป็นหลังคา คู่ ตัวศาลแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ทางด้าน ทางด้านตะวันออกเป็นที่ประทับทรงของเจ้าพ่อ ทางด้านตะวันตกเป็นที่ประทับทรงของเพื่อนเจ้าพ่อที่มาอยู่ชั่วคราว ในคราวที่มีงานเลี้ยงศาล ประจำปี ทางด้านซ้ายของเจ้าพ่อจะมีจอมปลวกขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นจอมปลวกของ เจ้าพ่อที่มีความศักดิ์สิทธิ์ อาณาบริเวณที่เป็นที่ตั้งศาลพ่อปู่ นี้ จะเป็นพื้นที่ได้ร่มเงาไม้ขนาดใหญ่ และมีพื้นที่กว้างขวางสำหรับ ผู้ที่มาร่วมงานเลี้ยงศาลประจำปี

5. ศาลเจ้าพ่อหลู่เซียงกง (ศาลล่าง) เป็นศาลเจ้าจีน ชาวบ้านสันนิษฐานว่าศาลนี้ ตั้งมาพร้อม ๆ กับการสร้างหมู่บ้าน ที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานพร้อมกับชาวโซ่งจึงได้มีการตั้งศาลเจ้าจีนนี้ขึ้นมา ลักษณะเช่นเดียวกับศาลพ่อปู่ทองคำ โดยตัวศาลดั้งเดิมนั้นสร้างด้วย ไม้ มุงสังกะสี แต่ต่อมาเปลี่ยนเป็นศาลที่ก่ออิฐฉาบปูน มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง เมื่อปี พ.ศ.2539 ได้มีการสร้างมังกรรอบเสาหน้าตัวศาล ทาสีใหม่พร้อมกับการนำสิงโตคู่ มาตั้งบริเวณประตูทางเข้า ศาล ภายในศาลไม่มีรูปปั้นดังเช่นศาลปู่ทองคำ จะมีเพียงแผ่นป้ายสีแดงลงอักษรจีน เป็นชื่อเจ้า พ่อหลู่เซียงกงติดอยู่บนผนังในศาล ด้านหน้าป้ายชื่อ มีแท่นปูนยกสูงสำหรับวางกระถางรูป และเครื่องเช่น ตรงข้างด้านหน้าศาลมีแท่นปูนยกสูงสำหรับ วางเครื่องเช่น เช่นกัน และจะมีรั้ว ไม้ไผ่กางอยู่เหนือแท่น อาณาบริเวณหน้าศาลนี้ จะเป็นพื้นที่กว้างขวางพื้นเทพูน มีห้องน้ำ และ โรงครัวด้านข้างศาล พื้นที่บริเวณศาลนี้จะเป็นที่สาธารณะ ใช้ในการจัดงานประเพณีต่างๆของ หมู่บ้าน

6. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูปที่เป็น เอกลักษณะของไททรงดำ โดยการนำผ้าฝ้ายชั้นดีมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าลายโซ่งโบราณ

7. บ้านเกาะแรต ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน เป็นหมู่บ้านของชาวไททรงดำ ที่ ยังคงมีการอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไททรงดำ

8. บ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทดำ มีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และยังคงส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ สืบทอดต่อกันมาจนถึงชนรุ่นหลัง ชาวบ้านสื่อสารกันด้วยภาษาไทดำ ยังคงมีการจักสานเครื่องมือ เครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติ ทอผ้าใช้เองและสามารถทอได้ทั้งชายและหญิง

7. แผนที่ท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.15 แผนที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและใกล้เคียง

2.4 ออกแบบและจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม

ผลการศึกษา พบว่า คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม มีขนาด A5 (5.83 x 8.27 นิ้ว) เนื่องจากมีขนาดที่เหมาะสมในการจับ สามารถพกพา ถือได้สะดวก แสดงดังภาพที่ (รายละเอียดดังภาคผนวก)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

ภาพที่ 4.16 คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม

3. การประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำการประเมินโดยชุมชนและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/ชาติพันธุ์ จำนวน 15 ท่าน สามารถแสดงผลได้ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพของการประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับคุณภาพ	ลำดับที่
1.คู่มือมีความน่าสนใจ	3.87	0.74	มาก	10
2.ปริมาณเนื้อหาเหมาะสม	4.07	0.70	มาก	7
3.ขนาดตัวอักษรเหมาะสม	4.20	0.41	มาก	5
4.รูปแบบตัวอักษรเหมาะสม	3.80	0.68	มาก	11
5.สี ตัวอักษรและภาพสวยงาม	4.13	0.52	มาก	6
6.ภาพประกอบมีความเหมาะสม	4.07	0.46	มาก	7
7.ภาพสวยงามและคมชัด	4.47	0.52	มากที่สุด	3
8.ภาพกับตัวหนังสือมีความสัมพันธ์กัน	4.47	0.64	มากที่สุด	3
9.ขนาดของคู่มือเหมาะสม/ถนัดมือ	4.53	0.52	มากที่สุด	1
10.คู่มือดึงดูดใจ/สื่อความหมายได้ดี	4.53	0.52	มากที่สุด	1
11.คู่มือมีความเหมาะสมที่จะใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์	4.07	0.59	มาก	7

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ	ลำดับที่
12. คู่มือช่วยส่งเสริมและสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ในชุมชน	4.47	0.52	มากที่สุด	3

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม มีคุณภาพในระดับมากที่สุด ในประเด็นต่างๆดังนี้

(1) ขนาดของคู่มือเหมาะสม/ถนัดมือ และคู่มือดึงดูดใจ/สื่อความหมายได้ดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} =4.53, S.D. = 0.52)

(2) ภาพสวยงามและคมชัด ภาพกับตัวหนังสือมีความสัมพันธ์กัน และคู่มือช่วยส่งเสริมและสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} =4.47) โดยมี S.D. =0.52 0.64 และ 0.52 ตามลำดับ)

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม มีคุณภาพในระดับมาก ดังนี้

(1) ขนาดตัวอักษรเหมาะสม (\bar{X} =4.20, S.D. = 0.41)

(2) สี ตัวอักษรและภาพสวยงาม (\bar{X} =4.13, S.D. = 0.52)

(3) ปริมาณเนื้อหาเหมาะสม ภาพประกอบมีความเหมาะสม และคู่มือมีความเหมาะสมที่จะใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} =4.47) โดยมี S.D. =0.70 0.46 และ 0.59 ตามลำดับ)

(4) คู่มือมีความน่าสนใจ (\bar{X} =3.87, S.D. = 0.74)

(5) รูปแบบตัวอักษรเหมาะสม (\bar{X} =3.80, S.D. = 0.68)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ กรณีศึกษาตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 การศึกษาและสำรวจวัฒนธรรมไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีเนื้อหาประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมา ไททรงดำ ตำบลสระสีมุ่ม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม, วิถีชีวิต, ลักษณะบ้านอยู่อาศัย, อาหารพื้นบ้าน, ความเชื่อ, วัฒนธรรมเรื่องการใช้อักษรและภาษา, ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและใกล้เคียง

1.2. การออกแบบคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน ผลการศึกษา พบว่า คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม มีขนาด A5 (5.83 x 8.27 นิ้ว) เนื่องจากมีขนาดที่เหมาะสมในการจับ สามารถพกพา ถือได้สะดวก

1.3. การประเมินคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม มีคุณภาพในระดับมากที่สุด ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ขนาดของคู่มือเหมาะสม/ถนัดมือ และคู่มือดึงดูดใจ/สื่อความหมายได้ดี โดยมีค่าเฉลี่ยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม มีคุณภาพในระดับมากที่สุด ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ขนาดของคู่มือเหมาะสม/ถนัดมือ และคู่มือดึงดูดใจ/สื่อความหมายได้ดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.53 ภาพสวยงามและคมชัด ภาพกับตัวหนังสือมีความสัมพันธ์กัน และคู่มือช่วยส่งเสริมและสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.47

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมุ่ม มีคุณภาพในระดับมาก ดังนี้ ขนาดตัวอักษรเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20 สี ตัวอักษรและ

ภาพสวยงาม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.13 ปริมาณเนื้อหาเหมาะสม ภาพประกอบมีความเหมาะสม และคู่มือมีความเหมาะสมที่จะใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.47 คู่มือมีความน่าสนใจโดยมีค่าเฉลี่ย 3.87 รูปแบบตัวอักษรเหมาะสมโดยมีค่าเฉลี่ย 3.80

2. อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาและสำรวจวัฒนธรรมไทยทรงดำที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาวลัย ปานทอง และคณะ (2549) ชงชัย ลุ่มเพชร (2554) และวิชูพันธ์ ไทยโพธิ์ศรี (2553) ทำการศึกษาถึงวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ เช่น การศึกษาด้านวัฒนธรรมศึกษาของชาติพันธุ์ไทยทรงดำ 4 ประเด็น ได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร การกิน การแต่งกาย และความเชื่อและพิธีกรรม พบว่า วัฒนธรรมด้านต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน ล้วนเป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านที่อยู่อาศัย มีการก่อสร้างเป็น ทรงหลังเต่า หลังคามุงด้วยหญ้าคา ฝาและพื้นใช้ไม้ไผ่เอามาทำเป็นฟากสับ การก่อสร้างจะไม่ใช้ตะปู แต่จะใช้สลัก ลิ่ม และหวายเป็นเรื่องถุกยึด ต่อมาบ้านก็จะพัฒนาไปตามยุคสมัย ด้าน อาหารการกิน มีอาหารทั้งคาวและหวาน อาหารคาวมีหลายประเภท ได้แก่ ประเภทยำ เช่น ยำเตา และจืดผัก ประเภทแกง เช่น แกงหน่อส้ม และแกงผำ ประเภทแจ่ว เช่น แจ่วปลาร้า ทั้งนี้ เครื่องเทศสำคัญคือ “มะเขิน” ส่วนอาหารหวานมีหลายประเภท เช่น ขนมข้าวจี๋ ขนมพันตอง และขนมข้าวเหนียวงาดำ ด้านการแต่งกาย ชาวไทยทรงดำจะแต่งด้วยสีดำ โดยสวมใส่ได้ทุกโอกาส โดยเสื้อที่เป็นพิธีการคือ เสื้อฮี ซึ่งเป็นเสื้อประจำตัวของแต่ละคนที่จะใช้เสื้อนี้ไปจนตาย ชาวไทยทรงดำ หรือ ลาวโซ่งมีวัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมที่ผูกพันกับความเชื่อค่อนข้างมาก รูปแบบรายละเอียดจะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ความเชื่อและพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อสำคัญที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ผีที่มีอำนาจสูงสุดคือ ผีแถน ซึ่งถือว่าเป็นเทพเทวดา ส่วนผีที่คอยปกป้องรักษาลูกหลานคือผีบรรพบุรุษ พิธีกรรมสำคัญที่ต้องปฏิบัติคือ พิธีเสนเรื่อน ส่วนพิธีกรรมอื่นๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น พิธีศพ และพิธีแต่งงาน เป็นต้น ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมตะวันตก ระบบการศึกษาได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทำให้สังคมของชาวลาวโซ่งรุ่นใหม่มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันตามสังคมเมือง แต่ยังคงมีการประกอบพิธีกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีเดิมอยู่อย่างเหนียวแน่น เช่น การแต่งกายในพิธีกรรมต่างๆ รูปแบบของประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ รายละเอียดลดลงบ้างตามสภาพสังคม การดำเนินชีวิตประจำวัน พบว่าชาวไทยทรงดำอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลัก การออกแบบคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไท

ทรงดำบ้านสระสี่มุม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม มีขนาด A5 (5.83 x 8.27 นิ้ว) เนื่องจากมีขนาดที่เหมาะสมในการจับ สามารถพกพา ถือได้สะดวก สอดคล้องกับ งานวิจัยของ วรพงษ์ วิชาดีอุดมพงศ์ (2546) กล่าวว่า การปรุงแต่งงานออกแบบจะต้องสอดคล้องกับปรัชญาการออกแบบ ซึ่งนำมาเป็นข้อควรคำนึงในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ก่อให้เกิดประโยชน์และแสดงศักยภาพในหน้าที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ต้องสามารถแสดงคุณค่าในด้านสุนทรียศาสตร์ได้อย่างดี มีรูปแบบที่ทันสมัย และมีรูปแบบที่แสดงถึงเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะอันสอดคล้องกับลักษณะ ศิลปวัฒนธรรม และ จันทนา ทองประยูร (2537) กล่าวว่า ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการออกแบบและจัดหน้าสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ความสอดคล้องกับประเภทและลักษณะเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ ความต้องการและวัตถุประสงค์การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ของกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดขนาดและรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ที่สอดคล้องกับลักษณะของกระดาษมาตรฐาน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

- 1) ควรเพิ่มเติมเทคนิคการสร้างสื่อต่างๆ เพื่อเพิ่มความแตกต่างและสามารถสร้างความน่าสนใจของสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 2) ควรศึกษาถึงรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรนำ ผลการวิจัยไปขยายผลสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยชุมชนอย่างแท้จริง โดยผนวกลงในแผนพัฒนาหรือแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลสระสี่มุม จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนต่อไป

- 2) ควรมีการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ทั้งในด้านกายภาพ สังคมและจิตวิทยา

บทที่ 6

ผลผลิต ผลลัพธ์ที่เกิดจากการวิจัย

1. การบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชา ทักษะศิลป์ โดยให้นักศึกษาจัดทำภาพเขียนที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมไททรงดำในมิติต่างๆ ในหัวข้อ “ถอดชีวิตจากภาพ ทราบเรื่องราวไททรงดำ กำแพงแสน”

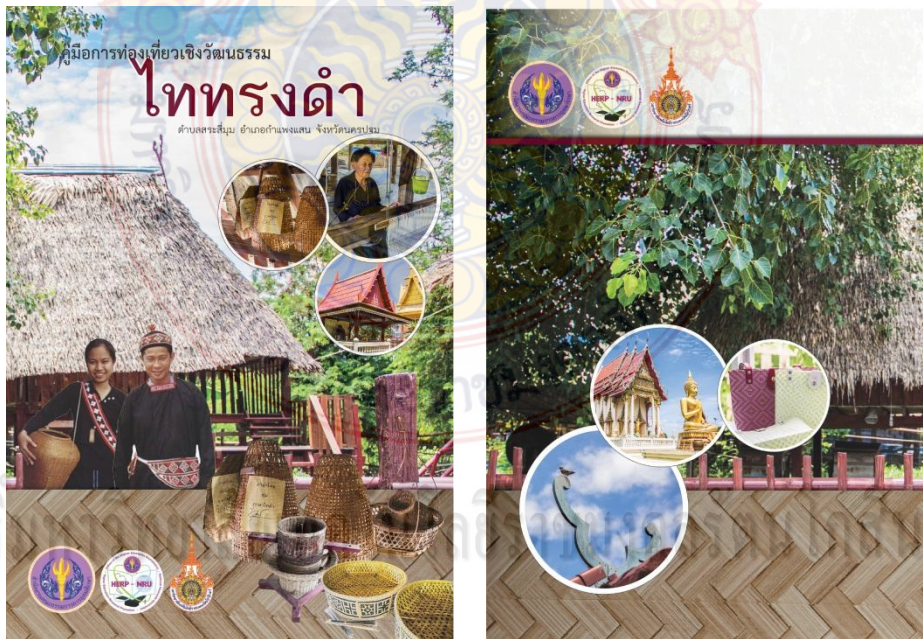
ภาพที่ 6.1 การตรวจความก้าวหน้าผลงานของนักศึกษา

ภาพที่ 6.2 ผลงานนักศึกษาในหัวข้อ “ถอดชีวิตจากภาพ ทราบเรื่องราวไททรงดำ กำแพงแสน”

2. หนังสือ จำนวน 1 เล่ม ได้แก่ คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมูม

ภาพที่ 6.3 (ก) ภาพหน้าปกคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมูม

(ข) ภาพปกหลังคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสีมูม

รายงานสรุปการเงิน ประจำปีงบประมาณ 2557

เลขที่โครงการ (2557A1692001)

โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

การศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไททรงดำ กรณีศึกษา ตำบลสระสี่มุม อำเภอ

กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

ชื่อหัวหน้าโครงการ นางสาวพรพิมล ศักดา

รายงานระหว่าง วันที่ 1 ตุลาคม 2556 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2557

ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2556 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2557

หมวด	รายจ่าย งบประมาณ รวมทั้งโครงการ	ค่าใช้จ่าย งวดปัจจุบัน	คงเหลือ
1. ค่าตอบแทน			
- ค่าตอบแทนนักวิจัย	24,000.00	24,000.00	0.00
- ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย	116,800.00	116,800.00	0.00
2. ค่าจ้าง	-	-	
3. ค่าวัสดุ	51,240.00	51,240.00	0.00
4. ค่าใช้สอย	43,000.00	43,000.00	0.00
5. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ			0.00
- ค่าสาธารณูปโภค	4,960.00	4,960.00	0.00
รวม	240,000.00	240,000.00	0.00

จำนวนเงินที่ได้รับและจำนวนเงินคงเหลือ

จำนวนเงินที่ได้รับ 240,000.00 บาท

	จำนวนเงินที่ได้รับ (บาท)	จำนวนเงินคงเหลือ (บาท)
งวดที่ 1	144,000.00	96,000.00
งวดที่ 2	72,000.00	24,000.00
งวดที่ 3	24,000.00	0.00

(นางสาวพรพิมล ศักดา)

หัวหน้าโครงการ

(นางสาวพัชรี สุขสมัย)

เจ้าหน้าที่การเงินโครงการ

บรรณานุกรม

- กรวรรณ สังขกร. 2555. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนแบบ **Slow Tourism** สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ. 2555. การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร, ปีที่ 32 ฉบับที่ 4 หน้า 139-146.
- เกรียงไกร ฮองเฮงเส็ง และศิริรัตน์ แอดสกุล. 2554. การเมืองเรื่องชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ของ ไทยทรงดำ: ศึกษากรณี อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. **Graduate Research Conference 2012:**
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. 2556. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ตอนที่ 1) **Cultural Tourism**. (ออนไลน์).แหล่งที่มา: <http://ba.bu.ac.th/ejournal/IB/IB%2019/IB%2019.html>.
- จันทนา ทองประยูร. 2553. การออกแบบและจัดหน้าสิ่งพิมพ์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จิรวัดน์ นัยชิต. 2550. การศึกษาประเพณีเกี่ยวกับวิถีชีวิตลาวโซ่ง ตำบลตอนคา อำเภอ บางแพจังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุฑามาศ คงสวัสดิ์. 2550. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โชติมา จตุรวงศ์. 2552. เรือนไทดำ: กรณีศึกษา เพชรบุรี. วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย ลุมเพชร. 2554. วิถีชีวิตชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัด สุพรรณบุรี. รายงานการศึกษาอิสระ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นฤมล ถิ่นวิรัตน์. 2555. อิทธิพลของอินโฟกราฟิกต่อการสื่อสารข้อมูลเชิงซ้อน : กรณีศึกษาโครงการ "รู้สู้ flood". วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญมี ปาริชาติชนกุล. 2546. ความเชื่อเรื่องผีในพิธีกรรมของชาวไทยโซ่ง บ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประจักษ์ พนาลัย. 2551. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประเพณี ความเชื่อ และ พิธีกรรมของ “หมอเสนเรื่อน” ในชุมชนชาวไทยทรงดำ อำเภอเมือง จังหวัด ชุมพร. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประธาน เขียวขา. 2546. ลาวโซ่ง ไทยโซ่ง ผู้ลาว โซ่ง ไตดำ, การเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรม พิธีกรรม สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล. 2543. การออกแบบการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พรศุณี อินะรัตน์. 2547. ศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ภัทรพร จันตะนี. 2554. การจัดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจ ชุมชนหัตถ์เต่า ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

มนู อุดมเวช. 2547. ประวัติศาสตร์ไทดำในประเทศไทย. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัย ราชภัฏเพชรบุรี.

รลิกา อังกูร. 2547. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่น. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิษุพันธ์ ไทยโพธิ์ศรี. 2553. การปรับตัวและการดำรงอยู่ของชุมชนลาวโซ่งกรณีศึกษา บ้านเกาะ แรต อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิลาวลัย ปานทอง และคณะ. 2549. ภาษาและวัฒนธรรมไทยทรงดำ. รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ศรัณญา วรากุลวิทย์. 2546. ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เพื่อฟ้า พรินติ้ง.

สุภางค์ จันทวานิช. 2551. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kemmis & McTaggart. 2000. Participatory action research. In N.K. Denzin and Y.S.Lincoln (Eds.), **Handbook of qualitative research (2nd ed., pp. 567-605)**. Thousand Oaks, CA: Sage.

Mills. 2000. **Action research: A guide for the teacher researcher**. Upper Saddle River, NJ. Merrill.

Stringer. 1999. **Action research (2nd ed.)**. Thousand Oaks, CA: Sage. R.R.Bowker.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

พิธีเส่นเรือ

ครอบครัววิริยะการุณย์ บ้านเกาะแรต อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Copyright © by Rajabhat University of Technology and Innovation (Rajabhat UoTI) 2020

Right Reserved

kosin

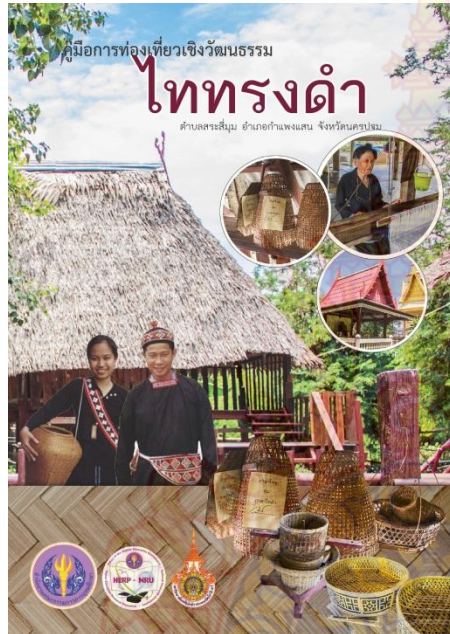

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไททรงดำบ้านสระสี่มุม

(ก) ปกหน้า

(ข) ปกหลัง

(ค) หน้าปกใน

คู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไททรงดำ ตำบลสระสี่มุม อำเภอท่าแพสงวน จังหวัดนครปฐม เป็นเอกสารที่รวบรวมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนบ้านสระสี่มุม เพื่อทำหน้าที่ให้ทราบถึงวิถีของชนกลุ่มน้อยที่ถูกลืมเลือน ชื่นชมและชื่นชม วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน และช่วยบันทึกเรื่องราวของชุมชน เพื่อให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณสำนักงานส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยวิชัยแสงอาทิตย์ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ได้ให้การสนับสนุนการวิจัย

ขอขอบคุณ ศ.ดร.วิศุทธิ์ ไข่มณี และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการจนกระทั่งสำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณและขออวยพรความก้าวหน้าของการออกแบบ และสอยผ้าวิชัยแสงอาทิตย์ มหาวิทยาลัยวิชัยแสงอาทิตย์และบัณฑิตวิทยาลัยที่มีส่วนในการช่วยเหลือในด้านต่างๆตลอดโครงการ

ขอขอบคุณผู้ช่วยชุมชน คณะกรรมการชุมชน ชาวบ้านท่าแพสงวนและสี่มุมชุมชนของสงวนพร้อมานที่ช่วยส่งเสริมให้โครงการนี้สำเร็จและเปิดโอกาสให้แต่ละด้านงานได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน

คณะผู้จัดทำ

(ง) ความสำคัญ

5.งานศพ

ประเพณีทำศพดั้งเดิมเมื่อมีศพภายในหมู่บ้านจะมีการฝังศพในชั้นฟ้า 3 วัน เพื่อเป็นการบอกกล่าวแก่ชาวบ้านทุกคนจะรวมตัวกันมาช่วยกันทำศพและนำศพไปฝังในป่าช้าในภายหลังการศพที่ฝังจะอยู่กับศพน้ำศพ แล้วแต่ผู้ดูแลด้วยศพที่ฝังในป่าช้าจะฝังในเวลากลางคืนโดยผู้เฒ่าเฒ่าหรือผู้เฒ่าเฒ่าที่เรียกว่า เรือนแก้ว ทิ้งไว้ 1-2 วันและจะมีการสวดอภิธรรมศพศพจะเผาเผาแล้วนำกระดูกไปฝังที่ป่าช้าหรือป่าช้าและจะวางเวียนแล้วให้ดินตาย) จากนั้นครอบครัวของผู้ตายจะต้องจัดสำรับอาหารไว้ที่ เรือนแก้ว เป็นเวลา 7 วัน ทอดรับ 7 วัน (ข่อยผู้ทำพิธี) จะเชิญ วิญญาณของผู้ตายกลับบ้านไปเป็นดินเรือนแต่เชิญไว้ที่เรือนแก้วเพื่อปกป้องคุ้มครองลูกหลาน

6.ขึ้นปีใหม่
ตามธรรมเนียมของชาวไทยแต่ละถิ่น วันขึ้นปีใหม่นั้นจะเริ่มต้นในวันขึ้น 1 ค่ำ ของเดือน 6 ซึ่งถือว่าเป็นวันแรกของการทำงานของคนในคำร์หลังจากที่หยุดพักผ่อนตลอดเดือน 5 ค่ำแล้วในวันขึ้นปีใหม่จะมีการเริ่มพิธีเล่นคำขวัญ มีการปฏิบัติคำขวัญ ละพิธีสงฆ์ที่มี สวมใส่ชุดใหม่ในวันขึ้นปีใหม่เชื่อกันว่าคำขวัญกับคนใจดีจะไปวัดทำบุญ

ภาพประกอบ: (ซ้าย) การเต้นรำในงานฉลองปีใหม่ (ขวา) พิธีสงฆ์ในวันขึ้นปีใหม่

7.เล่น

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเล่นต่างๆ เรียกว่า พิธีเล่น ที่สำคัญได้แก่ เล่นเวียน เล่นที่จัดขึ้นเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย และเล่นที่จัดขึ้นเพื่ออวยพรจากครอบครัวผู้ทำพิธีเล่นเรียกว่า หมอลเล่น หรือหมอลม ซึ่งผู้ที่ได้รับการอวยพรจะได้รับของขวัญจากบรรพบุรุษของเขา

พิธีเล่นเวียน

พิธีเล่นเวียนคือการเล่นเพลงภาษาพื้นบ้านที่เล่นกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีทั้งที่เล่นเดี่ยว 1 ครั้ง ในเดือน 4 เดือน 6 หรือเดือน 12 (เดือนจันและเดือน 10) มีการทำพิธีเพราะคนไข้มีความเชื่อว่าผีเรือนกลับไม่ผ่านหรือผีฟ้า จะไม่มาทรมานใครๆ ในการเล่น (หรือ) คนไข้ทำพิธีว่าทำพิธีเล่นไว้เป็นการระงับหรือระงับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว แสดงออกถึงความศรัทธาและเคารพบรรพบุรุษให้ช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลานไม่มีความทุกข์ความเจ็บป่วย
การทำพิธีเล่นเวียนมีอยู่สองแบบคือแบบที่เล่นเดี่ยว และแบบที่เล่นเป็นวง ซึ่งแบบที่เล่นเดี่ยวเล่นได้แก่ พิธีบวช พิธีบวชข้าวใหม่ พิธีเล่นอวยพรขึ้นเรือน พิธีเล่นกลางบ้าน เป็นต้น

ภาพประกอบ: (ซ้าย) พิธีเล่นเวียน (ขวา) พิธีเล่นเวียน

วัฒนธรรมเรื่องการแต่งกาย/ทรงผม

ไทยดำรงรูปแบบการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เราเรียกกันว่าชุดไทยสุภาพสตรีและชุดสุภาพบุรุษแบบราชสำนักโบราณ ชุดราชสำนักไทยเดิมมีลักษณะคล้ายชุดราชสำนักสุภาพสตรีแบบตะวันตก ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงจนเป็นชุดไทยสุภาพสตรีแบบราชสำนักในปัจจุบัน ผู้หญิงไทยจะแต่งกายด้วยผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายที่ทอด้วยมือและปักลวดลายที่สวยงามตามแบบฉบับของไทย และใช้ผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายที่ทอด้วยมือและปักลวดลายที่สวยงามตามแบบฉบับของไทย และใช้ผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายที่ทอด้วยมือและปักลวดลายที่สวยงามตามแบบฉบับของไทย

การแต่งกายของผู้ชาย

เสื้อผ้าของผู้ชายที่สวมใส่ในปัจจุบัน มี 2 แบบคือ "เสื้อไทย" เป็นเสื้อคอตั้งคอปก และยาวถึงเข่าหรือยาวถึงเข่า มีกระดุมติดที่หน้าอกและใช้ผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายที่ทอด้วยมือและปักลวดลายที่สวยงามตามแบบฉบับของไทย และใช้ผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายที่ทอด้วยมือและปักลวดลายที่สวยงามตามแบบฉบับของไทย

ภาพประกอบ: การแต่งกายของผู้ชาย

ทรงผม

คนไทยมีประเพณีการแต่งกายและทรงผมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความหมายสำคัญต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายและทรงผมของผู้ชาย ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายและทรงผมของผู้ชาย ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทย

ช่วงเวลา	ชื่อทรงผม	ลักษณะ
โบราณ	เส้นผมยาว	ชายจะมัดผมไว้
ประมาณ 14-15 ปี	คิ้วเป็น	มัดผมไว้ด้วยเชือกหรือผ้าขาว
ประมาณ 16-17 ปี	ครีบลึก	มัดผมไว้ด้วยเชือกหรือผ้าขาว
ประมาณ 17-18 ปี	ครีบลึก	มัดผมไว้ด้วยเชือกหรือผ้าขาว
ประมาณ 19-20 ปี	ครีบลึก	มัดผมไว้ด้วยเชือกหรือผ้าขาว
ประมาณ 20 ปี ขึ้นไป	ครีบลึก	มัดผมไว้ด้วยเชือกหรือผ้าขาว
ปัจจุบัน	ครีบลึก	มัดผมไว้ด้วยเชือกหรือผ้าขาว

ภาพประกอบ: ทรงผม

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง

1. ศูนย์วัฒนธรรมโครงการบ้านระสม เป็นแหล่งศึกษาดูงานวิถีชีวิตชาวไททรงดำ ภาษาพูด และภาษาเขียน อาชีพ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่างๆ การดำรงชีวิตประจำวัน ที่ยังคงผูกพันกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิม
2. วัดชลประทาน ภายในวัดประดิษฐานพระเกจิอาจารย์ คือ หลวงพ่อดำ ที่ชาวไททรงดำให้ความนับถืออย่างมาก และเชื่อว่ามีคุณศักดิ์สิทธิ์ คบถนัดตามลึงกี๋ชื่อ
3. วัดระสม สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2461 ผู้ที่เริ่มสร้างวัดนี้คือ หลวงพ่ออินทร์ เป็นชาวจังหวัดสุรินทร์ เจ้าของสวนฝ้ายอยู่ป็น พระอาจารย์มหาบุญเรือน สุจิตโต การสร้างวัดนี้มีภูมิปัญญา ที่มีพิธีกรรมบ้านชุมชน ร่วมกับบริจาค และถวายที่ดินในการสร้างวัด วัดได้สร้างเสร็จในปี พ.ศ.2465 มีหลวงพ่ออินทร์เป็น เจ้าอาวาสองค์แรก ภายในวัดวัดระสม โนนสี วิหาร ศาล กูฏิ ซอยส่วนใหญ่ที่บวชพระ ณ วัดนี้จะบวชวันรุ่ง ที่อยู่ในตำบลระสมและระสม และยังมีข้าราชการชาวไทยในท้องถิ่นบ้าง กิจกรรมของทางวัดที่จัดคือ การจัดให้มีการทำบุญทำกุศลในกุฏิสำคัญขอศาลนา และบูรณะพระ รวมถึงกิจกรรมต่างๆของชุมชน อีกทั้งวัด ยังเป็นศูนย์กลางของสมาคมกลุ่มักปะชาชนบ้านด้วย
4. ศาลเจ้าพ่ออุทองคำ เป็นศาลประจำหมู่บ้าน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของทางบ้านระสม อาณาบริเวณศาลเป็นที่ตั้งที่ชาวและของหมู่บ้านศาลอยู่ทางทิศตะวันตกหรือ หลังบ้าน ชาวบ้านมีความเชื่อว่า พ่อปู่เป็นผู้คุ้มครองป้องกัน และดูแลทนในหมู่บ้าน ลักษณะเดิมของศาลเป็นที่ดินร้างไม่มีกำแพง มีศาลแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ทางด้าน ทางด้านตะวันออกเป็นที่ประทับทรงของเจ้าพ่อ ทางด้านตะวันตกเป็นที่ประทับทรงของเทือนเจ้าพ่อหรือผู้ตรวจรา ในคราวที่มีมาเสียงทรงของเจ้าพ่อ ทางด้านซ้ายของเจ้าพ่อจะมีจอมปลวก ขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านเชื่อว่า เป็นจอมปลวกของเจ้าพ่อที่มีความศักดิ์สิทธิ์ อาณาบริเวณที่เป็นที่ตั้งศาลพ่อปู่ นี้จะเป็นที่ที่ได้นำเอาไม้มาทำศาล และที่ที่บึงขวางสำหรับ ผู้ที่มาร่วมงานเสียงศาลประจำปี
5. ศาลเจ้าพ่ออุทองคำ (ศาลล่าง) เป็นศาลประจำชน ชาวบ้านในชุมชนว่าศาลนี้ได้มาพร้อมกับการสร้างหมู่บ้าน มีพิธีกรรมหลายอย่างที่สืบย้อนย้อนมาในราวถึงได้มีการตั้งชุมชนขึ้นมีมา ลักษณะเด่นที่วัดบ้าน ศาลพ่ออุทองคำ โดยที่ศาลตั้งบนเนินสูงด้วยไม้ มุงสังกะสี แต่ต่อมาเมื่อมีการตั้งชื่อหมู่บ้าน มุงสังกะสี ด้วยกระเบื้อง เมื่อปี พ.ศ.2539 ได้มีการสร้างฉัตร รอบศาลหน้าศาล หลังเสร็จพร้อมกันแล้วได้ มุงด้วยสังกะสี ประติมากรรม ศาลในศาลไม่มีรูปปั้นตั้งหน้าศาลพ่อดำ จะมีเพียงแผ่นป้ายชื่อของอัครราชจีน

เป็นเชื้อเจ้าพ่อหลุยเชียงกงติดอยู่บ้านหนึ่งในศาล ด้านหน้าป้ายชื่อ มีเทพนุญกุสสำหรับ วางกระตาชูป และเครื่องเซ่น ตรงข้างด้านหน้าศาลมีแท่นปูน ยกสูงสำหรับ วางเครื่องเซ่น เช่นกัน และจะมีร่ม ไม่ไผ่กางอยู่เหนือแท่น อาณาบริเวณหน้าศาลนี้ จะเป็นพื้นที่กว้างขวางที่แท่นปูน มีห้องน้ำ และโรงครัว ด้านข้างศาล พื้นที่บริเวณศาลนี้จะเป็นที่สาธารณะ ใช้ในการจัดงานประเพณีต่างๆของหมู่บ้าน

6. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปผลิตชุดเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่เป็นเอกลักษณ์ของไททรงดำ โดยการนำผ้าฝ้ายชิ้นผ้าตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าใช้โรงเรือน

7. บ้านกานะต ตำบลบางปลา อำเภอ บางเลน เป็นหมู่บ้านของชาวไททรงดำ ที่ยังคงมีการอนุรักษ์และรักษาวินัยธรรมดั้งเดิมของชาวไททรงดำ

8. บ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอ บางเลน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทดำ มีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และยังคงส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ สืบทอดต่อกันมา จนมาถึงรุ่นหลัง ชาวบ้านสื่อสารกันด้วย ภาษาไทดำ ยังคงมีการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ จากวัสดุธรรมชาติ ทอผ้าใช้เองและสามารถทอได้ ทั้งชายและหญิง

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

ประวัติคณะผู้วิจัย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. หัวหน้าโครงการวิจัย

1. นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวพรพิมล ศักดา
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Pornpimol Sakda
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3840800295118
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 96 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
โทรศัพท์ 0-2889-4585
โทรสาร 0-2889-4585
5. ประวัติการศึกษา
ปริญญาโท ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต (การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม)
สถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ปริญญาตรี ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (นิเทศศิลป์) มหาวิทยาลัยบูรพา
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
- การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์และภาพประกอบ
- การออกแบบผลิตภัณฑ์ กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์
- การออกแบบกราฟิกเคลื่อนไหว
- การออกแบบเว็บไซต์
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย
 - 3.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย : ชื่อแผนงานวิจัย
 - 3.2 หัวหน้าโครงการวิจัย : เรื่อง การผลิตสื่อบทเรียนวีดิทัศน์ประกอบการเรียนการสอนวิชา หลักการเขียนแบบเบื้องต้น กรณีศึกษา : นักศึกษา

สาขาวิชาเทคโนโลยีนิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
รัตนโกสินทร์

- 3.3 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : เรื่อง การผลิตสื่อบทเรียนวีดิทัศน์
ประกอบการเรียนการสอนวิชา หลักการเขียนแบบเบื้องต้น
กรณีศึกษา : นักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีนิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ปีงบประมาณ 2556 ทุนวิจัย
งบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
- 3.4 งานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อข้อเสนอการวิจัย แหล่งทุน และสถานภาพใน
การทำวิจัยว่าได้ทำการวิจัยลุล่วงแล้วประมาณร้อยละเท่าใด

ผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นายพสิษฐ์ นิติวรคุณาพันธุ์
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Pasit Nitivorakunapan
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3409901029423
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร
และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการ
ออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 96 หมู่ 3 ถนนพุทธ
มณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
โทรศัพท์ 0-2889-4585 โทรสาร 0-2889-4585 E-mail
Pasit.Nit@rmutr.ac.th
5. ประวัติการศึกษา
ปริญญาโท การผังเมืองมหาบัณฑิต (ผ.ม.) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และ
การผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปริญญาตรี การผังเมืองบัณฑิต (ผ.บ.) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผัง
เมืองมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชา
การ
 - การวิเคราะห์พื้นที่โดยระบบสารสนเทศ ภาพถ่ายทางอากาศ และแผนที่
 - การออกแบบวางผังชุมชนเมือง
 - การใช้ประโยชน์ที่ดินและระบบสาธารณูปโภค

- การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์
- การออกแบบกราฟิก และสื่อโฆษณา

3. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาววารัตน์ วัฒนชโนบล
Miss WararatWatthanachanobon
2. เลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 1201 01597 01 4
3. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิจัย
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 96 หมู่ 3 ถนน
พุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทรศัพท์ 0-2889-
4585 ต่อ 2425 โทรสาร 0-2889-4585 ต่อ 2420 E-mail Wararat.Wat@rmutr.ac.th

5. ประวัติการศึกษา

2549	ปริญญาตรี	ศศ.บ.	การพัฒนาชุมชน	มหาวิทยาลัยบูรพา
2553	ปริญญาโท	วท.ม.	การจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)
การศึกษาร่วมกันการมีส่วนร่วมของชุมชนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Copyright © by Rajamangala University of Technology Rattanakosin

All rights reserved